2020 йил 25 январдан чиқа бошлаган

Миллий тикланишдан — миллий юксалиш сари

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН

Ижтимоий-сиёсий газета

№ 100 (1426), 2025 йил 17 май, шанба

www.yuz.uz yuz.uznews yuz_official yuz.uz_news

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ВЕНГРИЯ ВА СЛОВЕНИЯГА ТАШРИФ БУЮРАДИ

19-22 май кунлари Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Венгрия ва Словения Республикасига расмий ташрифлари бўлиб ўтади.

Ўзбекистон етакчиси Венгрия Бош вазири Виктор Орбаннинг таклифига биноан 19 май куни Будапештга келади.

Олий даражадаги музокаралар, Венгрия расмийлари ва етакчи компаниялари раҳбарлари билан учрашувлар бўлиб ўтади.

Кун тартибидан икки мамлакат ўртасидаги амалий ҳамкорлик ва стратегик шериклик муносабатларини янада кенгайтириш масалалари ўрин олган.

Мамлакатимиз раҳбари 21 май куни Венгрия пойтахтида Туркий давлатлар ташкилотининг норасмий саммитида иштирок этади.

Президент Шавкат Мирзиёев 22 май куни Любляна шаҳрида Словения Президенти Наташа Пирц Мусар билан учрашади, ушбу мамлакат парламенти ва ҳукумати раҳбарияти билан музокаралар ўтказади, қўшма ишбилармонлик тадбирларида иштирок этади.

Ўзаро манфаатли савдо-иқтисодий ҳамкорликни ривожлантириш, фармацевтика, саноат, озиқ-овқат ва тўқимачилик тармоқларида кооперация лойиҳаларини амалга ошириш, меҳнат миграцияси соҳасида ҳамкорлик қилиш ва гуманитар алоқаларни кенгайтириш масалалари кўриб чиқилади.

ЎзА

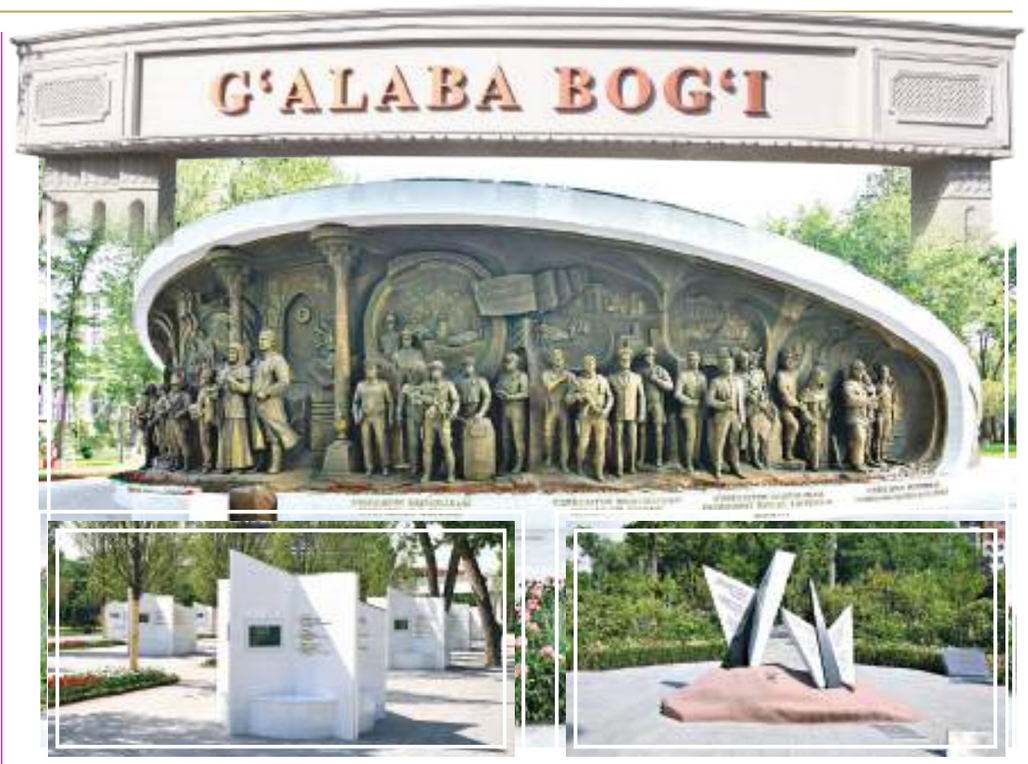
ЎЗБЕКИСТОН ВА ВЕНГРИЯ: СТРАТЕГИК ШЕРИКЛИКНИНГ ЯНГИ ДАВРИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 19-21 май кунлари расмий ташриф билан Венгрияда бўлади. Давлатимиз раҳбари ташриф давомида Туркий давлатлар ташкилотининг Будапешт шаҳрида бўлиб ўтадиган норасмий саммитида иштирок этади.

Ўзбекистон ва Венгрия ўртасида дипломатик муносабатлар мамлакатимиз истиқлолга эришганидан кўп ўтмай, яъни 1992 йил март ойида ўрнатилган. Ўшандан бери икки томонлама муносабатлар расмий ўзаро ҳамкорликдан конструктив ва ўзаро ҳурматга асосланган мулоқотни йўлга қўйишгача бўлган муҳим эволюцияни бошидан кечирди.

Давоми 2-бетда

Муносабат

ИНСОН ҚАДРИ УЛУҒ ЮРТДА ҚАҲРАМОНЛАР МАНГУ ЯШАЙДИ

Янги Ўзбекистон ҳаётида яна бир тарихий воқеа содир бўлди. Ғалаба боғида “Миллат фидойилари” монументи барпо этилди. Ушбу монументда 196 нафар марҳум ҳарбий хизматчи ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимларининг номи зарҳал ҳарфлар билан муҳрланди.

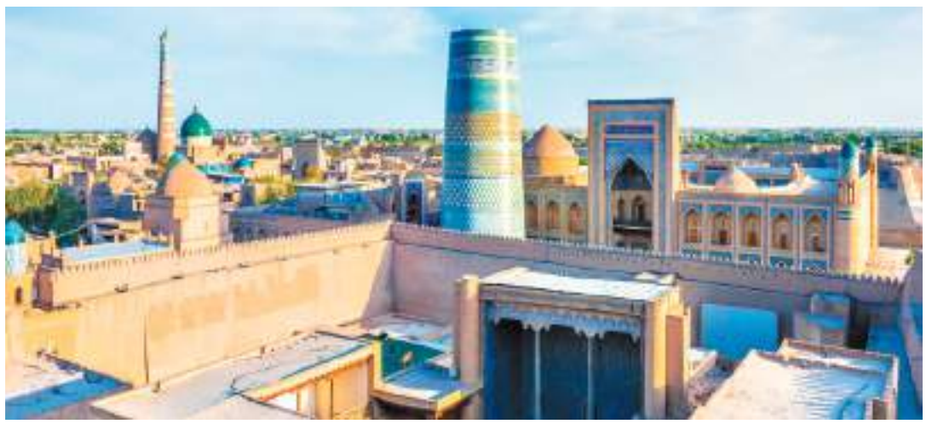
Инсон қадр топса, кўнглида розилик туйғуси жўш уради. Ана шу мамнунлик, кўнгилдаги ёруғ туйғулар инсонни олға бошлайдиган қудратдир. Шу маънода, янги Ўзбекистонда инсон қадри улуғланиши бежиз эмас. Ахир биз аниқ режа асосида ёруғ келажак — Учинчи Ренессанс сари дадил одимлаяпмиз. Буни бугун ортга қайтмас тус олган сиёсий ирода, мамлакатимиздаги туб ислоҳотлар ҳам исботлаб турибди.

Аммо бу йўл осон бўлмаслигини ҳам, мақсадга эришиш машаққатли меҳнат талаб этишини ҳам яхши англаймиз. Зеро, юксак тараққиётга эришиш ҳеч қачон осон бўлмаган. Бугунги таҳликали даврда бу икки ҳисса ҳушёрликни, оқиллик билан иш тутишни талаб этади.

Давоми 2-бетда

УМУМБАШАРИЙ МАДАНИЯТ ҲОДИСАСИНИНГ ЗАМОНАВИЙ МОҲИЯТИ — ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ТУРИЗМ ФАЛСАФАСИ

Туризм кишининг ўз дунёси деворларидан ташқарига чиқиш, номаълум нарсалар томон ҳаракатланиш зарурати бўлиб, у зиёрат қилиш амалиётидан ўсиб боради, илдизи эса саёҳатга эҳтиёжнинг қадим шаклларига бориб тақалади.

Инсоният тарихидаги карвон йўллари ривожи, денгизга чиқиш ва янги қўриқлар кашф этилиши одамларнинг дунёни билиш, ўзича ҳақиқатни излаш учун узоқ сафарларни амалга оширишига замин яратди.

Чуқурроқ фикр юритсак, саёҳат ва фалсафанинг умумий жиҳатлари етарлича топилади — ҳайрат, янги, ҳали борилмаган, кўрилмаган дунёнинг, умуман, унинг қонунлари ва моҳиятини тезроқ тушуниш истаги, жозибаси. Ўша ҳайрат ғайрат уйғотди инсонларда. Уларни фалсафа қилишга ундади. Саёҳат орқали инсон одатий яшаш тарзидан анча фарқ қиладиган “бошқа биров”нинг имкониятларини чамалади, ҳис этди, бу туюм умр мазмунини, инсонийлик моҳиятини рўёбга чиқариш шартларини ўзгартириб юборди. Саёҳат ҳар доим одатий мавжудлик чегарасидан ташқарига, янги оламга чиқиш йўли эди, натижада у инсоннинг ўз “таянч нуқтаси” ва бошқа одамларнинг қадриятлари ҳақидаги ғояларни бирлаштирди, ранг олиб кирди. Турли ҳаётий вазиятлар тенглигини тан олиш, шахсий эркинлик ва умумий масъулият қадриятларининг уйғунлиги тамойилларига асосланиб, сайр этиш умумбашарий маданият асосларини ташкил қилди — инсоний муносабатларнинг энг тоза демократик шакли сифатида у ушбу жараёнга ўз ҳиссасини қўшди.

Демак, туризмни умуминсоний маданият ҳодисаси, инсоннинг ўзини ўзи англаш воситаларидан бири, десак адашмаган бўламиз. Бизнингча, унинг ўзига хослиги муайян вақт билан чекланган жараён эканида, яъни у одамларнинг яшаш тарзини доимий равишда ўзгартириш имконияти билан боғлиқ эмас. Саёҳатга эҳтиёж шахс шаклланишининг ўтиш босқичларида, у бирмунча вақт бир хил кунларидан ташқарига чиқишда, ғайриоддий вазиятга тушиб қолишга ақлан интилганда пайдо бўлади. Кейин олинган тажриба билан ўша шахс ўз ривожланишининг янги босқичида энди ҳаётини бойитадиган муҳитга қайтади.

Давоми 3-бетда

МИЛЛАТ ФИДОЙИЛАРИ

Мустақиллик йилларида ҳалок бўлган ватан ўғлонлари хотирасига

Сирожиддин САЙИИД,
Ўзбекистон халқ шоири

Мустақиллик йилларида
қурбон бўлган ўғлонлар,
“Қурбон бўлган” дегим келмас,
қўрғон бўлган ўғлонлар.
Эл тинчию омонлиги,
эрк-саодат йўлида,
Ватан учун, миллат учун
қалқон бўлган ўғлонлар.

Гар Ватанга айланмаса,
ундай кўнгил кўнгилмас,
“Ҳалок бўлган” деган сўзга
кўнгиллар ҳеч кўникмас.
“Ҳалок бўлган” дегим келмас,
бу ўғлонлар ўлганмас,
Шудринг бўлган, шамол бўлган,
осмон бўлган ўғлонлар.

Ҳар боласи ҳушёр юртда
қораймас ҳеч қуёшлар,
Юзларига шом пардасин
тортмайин тоғу тошлар.
Ота уйда лаганларда
қолди сузилган ошлар,
Насибаси тирикларга
армон бўлган ўғлонлар.

Жаҳолату қабоҳатга
тик бордингиз бериб жон,
Номингизни ёд айлар ҳар кўча,
ҳар бир хиёбон.
Саҳарлари самолардан
мўлтирайсиз нигорон,
Осмонларда зор-интизор
Чўлпон бўлган ўғлонлар.

Бировлари чимилдиққа
кириб ҳам улгурмаган,
Бировлари ёр кўзига
тўйиб ҳам термулмаган.
Бировлари фарзанд кўриб,
ўғил тўйлар қилмаган,
Ўз юртига қошу кўзу
мижгон бўлган ўғлонлар.

Бировингиз — Жалолиддин,
Бобурсиз бировингиз,
Тирикликдан сўролмасдан
ҳали дил сўровингиз.

Бурч-садоқат сарҳадида
жонингиз — гаровингиз,
Бурч йўлида жисму жони
ўлпон бўлган ўғлонлар.

Сиз барҳаёт ўғлонларсиз,
сиз ҳеч қачон ўлмаган,
Ўн саккизга, йигирмага,
ўттизга ҳам тўлмаган,
Бу ҳаётда ўн гулидан
бир гули ҳам сўлмаган,
Ному ёди мангу боғу
бўстон бўлган ўғлонлар.

Ул “Иккинчи жаҳон...” деган
урушда нолам кетган,
Менинг беш юз минг лоламу
беш юз минг болам кетган.
Ҳар бир кетган болам билан
бир буюк олам кетган,
Қўрғошинзор кўкси рўйи
жаҳон бўлган ўғлонлар.

Жоним болам, бу менинг ҳам
фарзимдир, ҳам қарзимдир,
Айни пайтда фарзандларга
мактубим дил арзимдир.
Ватан — мангу мактабимдир,
менинг мангу дарсимдир,
Умри ибрат мактабида
ирфон бўлган ўғлонлар.

Шараф бўлсин шундай умр,
шундай фидо ҳар жонга,
Ватан номи буркангайдир
абадий шараф-шонга.
Шеърлар айтсам номингиздан
Олий Бош қўмондонга,
Матонати минг бир шеъру
достон бўлган ўғлонлар.

Хотиранинг ранги мовий —
зангор осмон ранглидир,
Ватан учун жон берганлар
қадри доим шонлидир.
Она Ватан байроғида
ой, юлдузлар мангудир,
Мана шундай порлоқ давру
даврон бўлган ўғлонлар.

МИЛЛИЙ КОНТЕНТ — МИЛЛИЙ МЕДИА ДАСТУРХОНИ

Президентимиз раислигида 15 май куни мактаб таълими тизимидаги ислоҳотлар самарадорлигини янада ошириш бўйича устувор вазифалар муҳокамаси юзасидан ўтказилган видеоселектор йиғилишида бугуннинг жуда муҳим, оғриқли муаммоларидан бирига ечим берилди. Бу — болаларимизнинг маънавиятини авайлаб-асраш, зарарли ғояларга қарши ғоя билан қарши тура оладиган, болалар тилида ёзадиган, гапирадиган контент яратиш. Давлатимиз раҳбари муаммонинг туб илдизини кўрсатди.

Мактабларда маънавий-маърифий, тарбиявий тадбирлар ўтказяпмиз. Лекин улар ўқийдиган, кўрадиган, эшитадиган миллий контент бўлмагани учун муайян даражада маънавий бўшлиқ юзага келаётган эди. Болаларнинг бўш вақтида завқ билан ўқийдиган, кўрадиган, эшитадиган, энг муҳими, болалар учун махсус миллий контент яратиш муаммоси ечилди. Президент қарори билан Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги ҳузурида Болалар контентини ривожлантириш маркази ташкил қилинди. Қори Ниёзий номидаги Тарбия педагогикаси миллий институти марказга илмий-методик, технологик жиҳатдан кўмакчи бўлди.

Давоми 5-бетда

ЎЗБЕКИСТОН ВА ВЕНГРИЯ: СТРАТЕГИК ШЕРИКЛИКНИНГ ЯНГИ ДАВРИ

Бошланиши 1-бетда

2021 йил март ойида Венгрия Бош вазири Виктор Орбаннинг Тошкентга ташрифи якунлари бўйича Стратегик шериклик тўғрисидаги қўшма декларация имзоланди ва у замонавий жадал ҳамкорлик учун мустаҳкам пойдевор яратди. Ушбу ҳужжатда томонларнинг муносабатларни сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқиш ниятлари қайд этилган.

Бугунги кунда икки давлат ўртасидаги сиёсий мулоқот юқори суръатда давом этмоқда. Бош вазир Виктор Орбаннинг Ўзбекистонга ташрифидан ташқари Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2022 йил октябрь ойида Венгрияга расмий ташрифи ҳам алоҳида эътиборга моликдир. Олий даражадаги музокаралар якунида саноат кооперацияси ва илмий-техникавий ҳамкорликдан тортиб, академик алмашинувларгача бўлган турли йўналишларни қамраб олган 16 та икки томонлама ҳужжат имзоланди. Ташриф доирасида икки мамлакат ишбилармон доираларининг етакчи вакиллари иштирок этган Ўзбекистон — Венгрия бизнес-форуми ҳам бўлиб ўтди.

Ҳозир икки томонлама даражада ҳам, кўп томонлама форматларда ҳам фаол ҳамкорлик олиб борилмоқда. Давлатлараро ҳамкорлик кенг қамровли ҳуқуқий базага, жумладан, 50 дан ортиқ икки томонлама ҳужжатларга асосланади. Улардан энг муҳими инвестицияларни ўзаро ҳимоя қилиш, илм-фан, инновациялар, қишлоқ, сув хўжалиги соҳасида ҳамкорлик тўғрисидаги битимлар, шунингдек, таълим, соғлиқни сақлаш ва юқори технологиялар соҳаларида идоралараро меморандумлар. Ҳуқуқий рўйхатга олишнинг бундай кўлами муносабатларнинг институционал асосларини мақсадли мустаҳкамлашдан далолат беради.

Ўзбекистон ва Венгрия ўртасидаги парламентлараро ҳамкорлик икки давлатнинг стратегик шериклигини мустаҳкамлаш, сиёсий мулоқот, иқтисодий ҳамкорлик ва гуманитар алмашинувларнинг институционал асосларини қўллаб-қувватлашда муҳим аҳамият касб этмоқда. Бу механизм нафақат стратегик шериклик асосларини мустаҳкамлайди, балки тажриба алмашиш, қонунчилик ташаббусларини мувофиқлаштириш ва халқаро муаммоларга умумий ёндашувларни ишлаб чиқишда муҳим кўприк бўлиб хизмат қилади.

2020 йилда Ўзбекистон Олий Мажлиси ва Венгрия Миллий Ассамблеясида парламентлараро ҳамкорлик гуруҳлари ташкил этилди. Ўзаро ҳамкорликнинг бундай формати сиёсий ишонч ва шериклик барқарорлигини оширишга ёрдам беради. Бундан ташқари, парламент дипломатиясидан инсонпарварлик ташаббусларини илгари суриш, академик ва ёшлар алмашинувини қўллаб-қувватлаш, иқтисодий алоқаларни кенгайтириш воситаси сифатида тобора кўпроқ фойдаланилмоқда.

Икки давлат ташқи сиёсат идоралари ўртасида ҳам самарали ҳамкорлик йўлга қўйилган. Венгрия ташқи ишлар ва савдо вазири Петер Сийртонинг Ўзбекистонга ташрифи чоғида 2024-2026 йилларга мўлжалланган вазирликлараро ҳамкорлик дастури имзоланган бунинг ёрқин ифодасидир.

Савдо-иқтисодий ҳамкорлик Ўзбекистон — Венгрия муносабатларини ривожлантиришнинг асосий омили бўлиб қолаётир. Ўзаро товар айирбошлаш ҳажми ўсиши учун салмоқли салоҳиятга эга ва томонлар ўзаро савдо алоқаларини ишонч билан ошириятти. Маълумотларга кўра, мамлакатларимиз ўртасида 2024 йилда товар айирбошлаш ҳажми 78 миллион АҚШ долларидан ошган бўлса, жорий йилнинг январь-март ойларида бу кўрсаткич 25,1 миллион долларни ташкил этиб, барқарор ўсишни кўрсатди.

Савдо-иқтисодий алоқаларни йўлга қўйиш жараёнида Иқтисодий ҳамкорлик бўйича Ўзбекистон — Венгрия ҳукуматлараро комиссия фаолиятини алоҳида таъкидлаш жоиз. Комиссиянинг тўққизинчи йиғилиши 2024 йилнинг май ойида Тошкент шаҳрида бўлиб ўтган эди. Йиғилиш якунлари бўйича қатор икки томонлама ҳужжатлар, жумладан, икки мамлакат Савдо-саноат палаталари ўртасида ҳамкорлик тўғрисидаги меморандум имзоланди. Икки томонлама келишувларни амалга ошириш, жумладан, “Ангрен” ЭИЗда Венгрия компаниялари учун Махсус саноат зонасини ташкил этиш масалалари муҳокама қилинди. 2024 йил октябрь ойида мазкур лойиҳани амалга ошириш бўйича инвестиция шартномаси имзоланди.

Иқтисодий мулоқотда 2021 йилда тузилган Ўзбекистон — Венгрия ишбилармонлар кенгаши ва 2022 йилда ташкил этилган Ўзбекистон — Венгрия тараққиёт жамғармаси фаолияти алоҳида ўрин тутади. Унинг асосий мақсади қўшма инвестициявий лойиҳаларни молиялаштиришдан иборат. 2023-2024 йиллар охирига қадар жамғарма 100 миллион евродан ортиқ ташаббусларни қўллаб-қувватлади. Жумладан, ишлаб чиқариш қувватларини ташкил этиш, қишлоқ хўжалиги инфратузилмасини модернизация қилиш ва ресурсларни

бошқаришда рақамли технологияларни жорий этишга маблағ киритди.

Бугунги кунда Венгрия Ўзбекистондаги энг фаол европалик инвесторлар қаторидан жой олган. Иқтисодий ҳамкорликнинг асосий йўналишлари фармацевтика, агросаноат комплекси, озиқ-овқат саноати, машинасозлик, сув технологиялари бўлиб қолмоқда. Айни пайтда Ўзбекистонда Венгрия сармояси иштирокида ташкил этилган 17 та корхона фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг 10 таси қўшма ва 4 таси 100 фоиз Венгрия капитали иштирокидаги корхоналардир.

Ўзбекистонда давлат банкларини ислоҳ қилиш ва хусусийлаштириш шароитида банк секторидаги ўзаро ҳамкорлик муҳим йўналишга айланиб бормоқда. 2022 йил декабрь ойида “OTP Bank” ва Ўзбекистон Молия вазирлиги ўртасида “Ипотекабанк”нинг 100 фоиз акцияларини Венгрия банки томонидан босқичма-босқич сотиб олиш тўғрисида битим имзоланган эди.

Сўнгги йилларда бизнес-форумлар, бизнес-миссиялар ва B2B учрашувларини ташкил этиш мунтазамлик касб этмоқда. Жумладан, Венгриянинг иқтисодий соҳа вазирликлари раҳбарлари бошчилигидаги делегациялар ҳар йили ўтказиладиган Тошкент халқаро инвестиция форумининг доимий иштирокчиси ҳисобланади. Шунингдек, сўнгги икки йилда бир қанча йирик бизнес тадбирлари, жумладан, Тошкентда бизнес-форум ва Будапештда Ўзбекистон компанияларининг род-шоуси ўтказилди. Ушбу платформалар ишбилармон доиралар вакиллари ўртасида барқарор алоқаларни шакллантириш, таъминот занжири ва иқтисодиётнинг реал секторида ҳамкорликни йўлга қўйишга хизмат қиляпти.

Маданий-гуманитар ҳамкорлик икки томонлама муносабатларни ривожлантиришда муҳим йўналиш саналади. Ўзбекистон ва Венгрия ўртасидаги тарихий-маданий алоқаларнинг ёрқин тимсолларидан бири венгер шарқшуноси, туркологи ва сайёҳи Арминий Вамбери ҳисобланади. Унинг замонавий Марказий Осиё, хусусан, Ўзбекистон ҳудуди билан боғлиқ илмий тадқиқот ишлари бугунги кунда ҳам давом этаётган маданиятлараро мулоқотга мустаҳкам замин яратди.

Ҳозирги кунда Ўзбекистонда Дебрецен университетининг таълим дастурлари, шунингдек, академик алмашинув, стажировка ва илмий тадқиқотлар бўйича лойиҳалар амалга ошириляпти. Ўзбекистонлик талабалар Венгрия олий таълим муассасалари, жумладан, Семмельвейс университетида тиббиёт, муҳандислик ва қишлоқ хўжалиги йўналишларида таҳсил олмоқда. Ҳар йили Венгрия ҳукумати “Стипендиум Хунгарикум” дастури орқали ушбу мамлакат университетларида ўқишни давом эттириш истагида бўлган ўзбекистонлик талабалар учун 170 та стипендия ажратади.

Маданий ташаббуслар доирасида маданият кунлари, концертлар, фотокўргазмалар ва миллий анъаналар тақдимотлари ташкил этилмоқда. Венгрия пойтахтида фаолият юритаётган Ўзбек тили ва маданияти маркази икки халқ ўртасидаги мулоқот майдонига айланган.

2020 йилда Будапештда Арминий Вамберининг ҳаёти ва саёҳатларига бағишланган “Марказий Осиёда венгер дарвеши” кўргазмаси ташкил этилди. Унда олимнинг Ўзбекистон бўйлаб саёҳатлари чоғида тўпланган қўлёзмалар, тарихий экспонатлар, шахсий музейидан олинган буюмлар намойиш этилди. Кўргазмани 5 мингдан ортиқ киши томоша қилди ва бу Венгрияда мамлакатимиз тарихи ва маданиятига қизиқиш юқори эканини тасдиқлайди.

2024 йил октябрь ойида Венгриянинг Лакителек шаҳрида буюк ўзбек шоир ва мутафаккири, атоқли давлат ва жамоат арбоби Алишер Навоий бюсти ўрнатилди. Ушбу ёдгорлик таниқли венгер ҳайкалтароши Георги Лантос томонидан яратилган.

2025 йил январь ойида Будапештда биринчи Ўзбек киноси кунлари муваффақиятли ўтказилди. Қайд этиш жоизки, мазкур маданий анжуман Ўзбекистон ва Венгрия ўртасидаги маданий алоқаларни мустаҳкамлашда муҳим воқеага айланди. Хусусан, Венгрия жамоатчилиги замонавий ўзбек фильмларини катта қизиқиш билан кутиб олди.

Бундан ташқари, кутубхоналар, музейлар, ижодий уюшмалар ўртасидаги алоқалар ҳам фаол ривожланмоқда. Венгрия ҳам туркий халқларнинг маданий меросини ўрганиш ва оммалаштиришдан манфаатдор, бу қўшма илмий ва археологик экспедицияларни ривожлантиришга хизмат қилади.

Таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон — Венгрия муносабатлари мувозанатли ва кўп қиррали ҳамкорлик намуналарини кўрсатиб, юксалишда давом этмоқда. Ушбу жиҳатлар жуғрофий ва тарихий тафовутлар стратегик фикрлаш, ўзаро тушуниш ва келажакка эътиборга асосланган мустаҳкам ҳамкорликни йўлга қўйишга тўсқинлик қилмаслигини тасдиқлайди. Ҳозирги динамикани инобатга олган ҳолда, ишонч билан айтиш мумкинки, Ўзбекистон ва Венгрия ҳамкорликнинг янги босқичига қадам қўймоқда.

Венгрия 2018 йилдан буён кузатувчи мақомида бўлган Туркий давлатлар ташкилоти доирасидаги ўзаро ҳамкорлик алоҳида аҳамиятга эга. Бу иштирок Будапештга туркий давлатлар билан яқин алоқалар ўрнатиш ва минтақалараро интеграцияга ҳисса қўшиш имконини беряпти. Шунингдек, Туркий давлатлар ташкилоти доирасидаги шериклик Ўзбекистон ва Венгрияга транспорт, энергетика, рақамлаштириш, таълим ва экология соҳаларида қўшма лойиҳаларни амалга ошириш учун ноёб имкониятларни тақдим этмоқда.

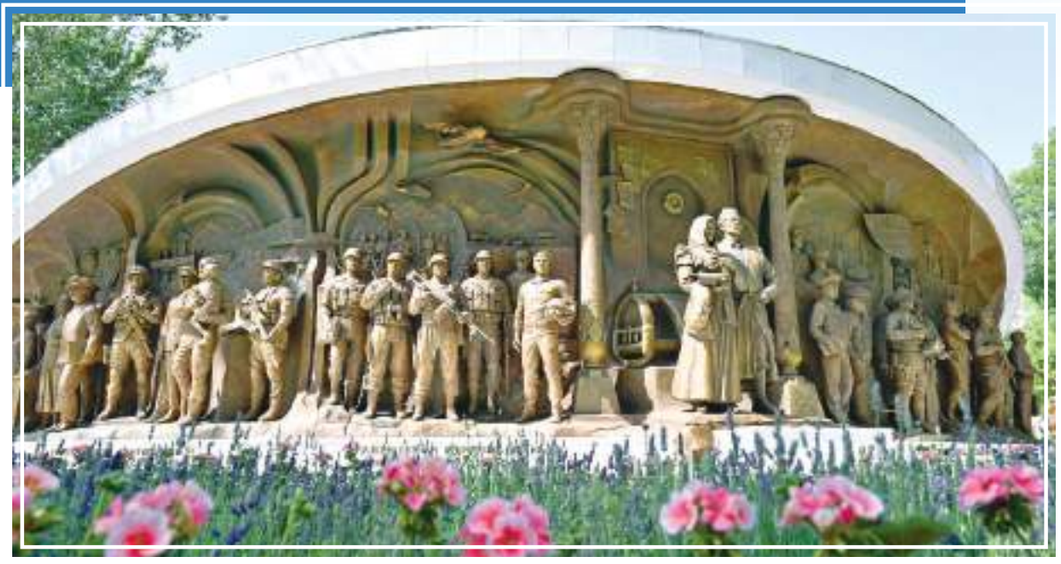
Глобал ўзгаришлар ва минтақавий тузилмаларнинг роли ортиб бораётган бугунги шароитда Ўзбекистон Венгрияга Европа Иттифоқи билан алоқаларни чуқурлаштиришга кўмаклашиш ва айни пайтда туркий дунё ташаббусларини қўллаб-қувватлашга қодир шерик сифатида қарайди.

Шу муносабат билан Ўзбекистон Президентининг Венгрияга бўлажак расмий ташрифи эришилган келишувларни янада мустаҳкамлаш ва ҳамкорликнинг янги уфқларини очишга хизмат қилади. Ташрифнинг Туркий давлатлар ташкилоти норасмий саммити доирасида ўтиши ҳам мулоқотнинг ишончли хусусияти ва мамлакатларимиз ўртасидаги сиёсий ҳамоҳанглик даражаси юқори эканини тасдиқлайди.

“Дунё” АА

ИНСОН ҚАДРИ УЛУҒ ЮРТДА ҚАҲРАМОНЛАР МАНГУ ЯШАЙДИ

Муносабат

ОТАМ КАБИ ВАТАН ҲИМОЯЧИЛАРИ ХОТИРАСИ АБАДИЙЛАШТИРИЛГАНИДАН МИННАТДОРМИЗ

Ҳар доим ишхонамга киравериштаги фойеда Президентимизнинг “Ватан олдидаги бурчини адо этиш чоғида юртимиз озодлиги, халқимизнинг бугунги тинч ва осойишта ҳаётини таъминлаш йўлида ҳалок бўлган мард ва жасур ўғлонларимизнинг азиз хотирасига эҳтиром кўрсатиш биз учун ҳам фарз, ҳам қарздир”, дея зарҳал ҳарфларда ёзилган фикрлари эътиборимни тортади. Бу гаплар қаддимни тик тутишга чоғлайди. Ҳар сафар отамни, унинг тенгсиз жасоратини эслайман. Кўксимда ғурур пайдо бўлади.

Бошланиши 1-бетда

Илло, ҳозир халқимиз айтганидай, етти эмас, етмиш марта ўлчаб кесиш зарурати пайдо бўлди. Бундай пайтда ёшларни ҳар жиҳатдан етук, ватанпарвар қилиб тарбиялаш ягона тўғри йўлдир. Шу боис, ўтганлар хотирасини абадийлаштириш, шу орқали ёшларни комил инсон қилиб тарбиялашга қаратилаётган ишларни фахр билан эътироф этиш зарур.

Давлатимиз раҳбари 9 май — Хотира ва қадрлаш куни муносабати билан Ғалаба боғида жамоатчилик вакиллари иштирокидаги учрашувда, жумладан, бундай деди: **“Ҳеч шубҳасиз, мустақиллик йилларида Ватанимиз сарҳадларини дахлсиз сақлаш, бугунги тинч ва осойишта ҳаётни ҳимоя қилиш йўлида мардларча ҳалок бўлган ҳарбий хизматчилар ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг ходимлари ҳам бизнинг қаҳрамонларимиз. Улар биз учун ҳамиша барҳаётдир. Халқимиз, айниқса, ёшларимиз мустақил Ўзбекистоннинг ҳам ана шундай қаҳрамонлари борлигини билиши ва уларни ҳеч қачон унутмаслиги зарур”**.

Қуйида ватанимизнинг ана шундай жасоратли ўғлонлари оила аъзоларининг дил сўзлари билан танишасиз.

Матбуотда Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 9 май — Хотира ва қадрлаш куни муносабати билан Ғалаба боғида жамоатчилик вакиллари иштирокидаги учрашувда айтган фикрларини ўқиб, ушбу фахр, ифтихор туйғуси сира сўнмас меҳр билан суғорилди. Президентимизнинг **“Ғалаба боғи — бу ҳамиша барҳаёт қаҳрамонларимиз тимсоли, ўзлигимиз ифодаси, қандай сабот-матонатли халқ эканимизнинг ёрқин амалий тасдиғидир”**, деган гаплари айни ҳақиқат.

Отам Салоҳиддин Бекмуродов ички ишлар идораларида хизмат қилиб, ҳуқуқбузарлик ва жиноятчиликка қарши курашиб, беқиёс матонат ва жасорат намунасини намоён этган, бугунги тинч ва осойишта кунлар учун жонини фидо қилган ходимлардан бири эди. 2000 йил август-сентябрь ойларида Сурхондарё вилоятининг Сариосиё ва Узун туманларидаги тоғли ҳудудларга суқилиб кирган террорчиларга қарши курашда мардларча ҳалок бўлган.

Бугун ватанимизнинг отам каби чинакам ўғлонлари хотирасини абадийлаштириш ва ёшларга танитиш борасида қилинаётган ишлардан ниҳоятда қувондик. Бу нафақат бизнинг оиламиз, балки бутун Ўзбекистон ёшларининг қалбида фахр уйғотди, десак муболаға бўлмайди. Давлатимиз раҳбарининг шахсан ўзи юртимизнинг баҳодир ўғлонларига ҳурмат-эҳтиромини таъсирчан шаклда намоён қилиш, уларнинг ватанимизга меҳри, садоқати ва жасоратини ана шу ёдгорликда акс эттириш ҳақида архитектор ва ҳайкалтарошлар, тарихчи олимлар, ижодкор зиёлилар билан мулоқот қилгани халқимиз қалбида эртанги кунга ишончни янада мустаҳкамлади. Ҳеч бир инсоннинг меҳнати, жасорати ва фидойилиги унутилмаслиги яна бир бор тасдиғини топди. Натижада Ғалаба боғида янги бир ёдгорлик — **“Миллат фидойилари”** монументи барпо этилди. Ушбу монументга 196 нафар марҳум ҳарбий хизматчи ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари номи зарҳал ҳарфлар билан битилди.

Энди отам ҳақида айтсам. У киши 1998 йили Сурхондарё вилояти ИИБга қарашли жанговар вазиятни қўллаш махсус отрядида хизмат қилишдан иш бошлаган. Жанггоҳга кетишидан олдин кичик сержант сифатида Денов тумани ички ишлар бўлимининг ҳисобга олиш, қайд этиш ва статистика ишлари гуруҳи кичик инспектори вазифасида фаолият юритган.

Вақт ўтади, даврлар ўзгаради. Лекин давлатимиз, халқимиз қаҳрамонларининг шонли номини ҳеч қачон унутмас экан. Салоҳиддин Бекмуродов номи ҳам ҳамиша барҳаёт, биз — фарзандлари, маҳалладошлари, ёру дўстларининг хотирасида яшаётир.

Отам туғилиб ўсган қишлоқ ҳозир унинг номи билан аталади. Бу қишлоқ тоғ ёнбағридаги сўлим масканда жойлашган, қуюқ мевали ва манзарали дарахтлар кишига завқ бағишлайди. Қишлоқдаги каттаю кичик Бекмуродовлар оиласини бирдек ҳурмат қилади. Биз икки қиз, бир ўғил етим қолдик. Давлат бизни қарамоғига олди. Сира назардан четда қолдирмади: ўқитди, ғамхўрлик қилди. Уч фарзанд ҳам отамиз изидан бориб, ватан ҳимоячиси — ички ишлар ходими бўлдик.

Салоҳиддин Бекмуродов Президентимизнинг фармонига биноан вафотидан сўнг “Жасорат” медали билан мукофотланган.

ИИБ ходими сифатида яхши биламиз: отамиз билан бирга турли йилларда халқимиз ва ватанимиз олдида матонат кўрсатган, юртимиз тинчлигига раҳна солган террорчиларга қарши курашда ҳалок бўлган ходимлар — марҳум катта лейтенантлар Шерали Айтуганов, Шавкат Дониёров, Муҳиддин Амонов, кичик лейтенант Алиқул Сафаров, сафдор Хидирали Рўзибоев, Абзоир Турсинов, Сафарали Чориев каби мард ўғлонларнинг хонадонига бориб, оила аъзолари, фарзандлари ҳолидан хабар олинади. Уларга бошқармамиз томонидан рўзғор учун керакли озиқ-овқат маҳсулотлари ва совғалар берилади. Бу ҳам ҳеч ким, ҳеч нарса унутилмаслигидан дарак.

2023 йил март ойида Президентимиз Сурхондарёда биз билан учрашган, фикр ва таклифларимизни эшитган эди. Давлатимиз раҳбари Ғалаба боғида жамоатчилик вакиллари билан мулоқотда ушбу учрашув ҳақида эслаб, **“Мана шу қаҳрамонларимиз хотирасига ҳам ёдгорлик ўрнатсак, деган орзу, керак бўлса, армон мени доим ўйлантириб келарди. Бу нафақат менинг, балки ана шундай ботир ва довюрак она юрт посбонларини тарбиялаган сиздек ота-оналарнинг, қолаверса, қаҳрамонларимизнинг аёллари ва фарзандларининг, бутун халқимизнинг орзуси эди, десак, албатта хато бўлмайди”**, деди. Шунинг ўзиёқ мамлакатимизда инсон қадри қанчалик улуғланаётганидан далолат.

Жалолиддин ЭЛМУРОДОВ,
Узун тумани ИИБ
инспектор-психологи

ОНАМ ШУ КУНЛАРНИ ОРЗУ ҚИЛИБ ЎТДИ

Кўпчилик учун бу гапларим шунчаки муболағадек туюлиши мумкин. Аслида, бу ҳол ҳеч кимнинг бошига тушмасин. Илоҳим, юртимиз тинч, ёмон кўзлардан Яратганнинг ўзи асрасин. Лекин ичимдаги тошиб турган туғёнларни ёзмасдан туролмадим. Ишонасизми, яқиндагина давлатимиз раҳбарининг 9 май — Хотира ва қадрлаш куни байрами муносабати билан билдирган фикрларини эшитиб, кўзимдаги ёшни тўхтата олмадим.

Айниқса, “Миллат фидойилари” монументи барпо этилганидан хабар топиб, кўнглим анча таскин топди. Унда менинг шерюрак укамнинг ҳам номи қайд этилган. Президентимиз **“Бу масканда номлари қайд этилган баҳодирларимиз жасорати, номлари ва хотираси эл-юртимиз қалбидан ҳеч қачон ўчмайди”,** дея таъкидлади. Демак, укам Отабек Муҳаммадиевнинг хотираси мангу қолади. Шу кунларни отам ва онам кўрганида қани эди... Афсус, ўтиб кетишди.

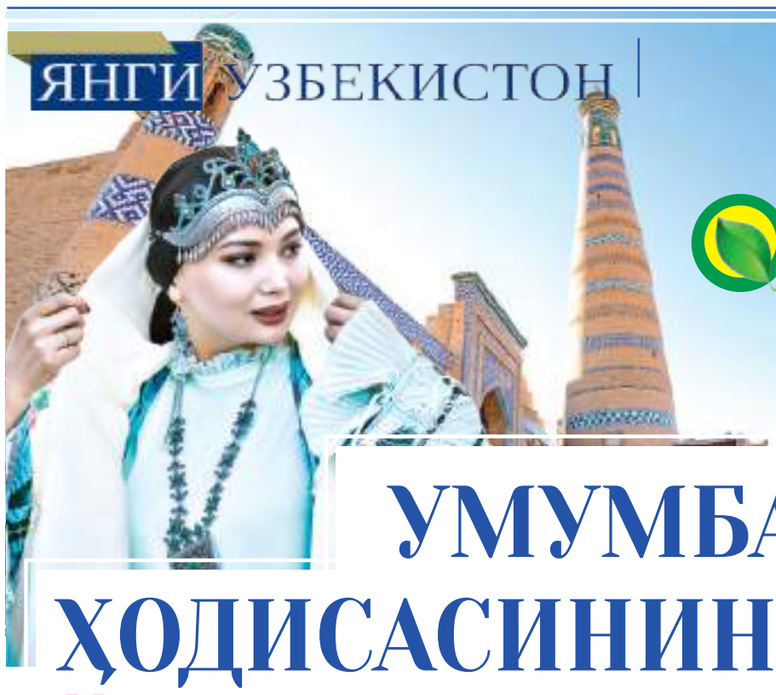
Ўзим ҳам ҳарбий хизматдан нафақага чиққанман. Ўша куни ҳеч ёдимдан чиқмайди. Укам ҳарбийда ишлаётганига 5-6 йил бўлиб қолганди. Яхши ният билан тўй қилиб, уйлантириш ҳаракатига тушдик. У ёзда таътилга чиқиб келди. Шу орада тезлаштириб тўйни ўтказдик. Ҳали таътилига бир оз вақт бор эди. Иш жойидан чақирув қоғози келиб қолди. Ёш куёвни ўзим кузатиб юбордим. Афсуски, орадан бир ой вақт ўтмасдан ноҳуш хабар келди. Сариосиёда юрт чегараси дахлсизлигини таъминлаш чоғида ёвуз душманлар билан олишувда қаҳрамонларча ҳалок бўлибди.

Отам билан онамга оғир бўлди. Лекин уларнинг бир юпанчи бор эди. “Ўғлимиз юрт ҳимояси, бизнинг тинчлигимиз учун жон берди”, дея таскин топарди. Она барибир она экан-да. Фарзандининг хотирасини абадийлаштириш учун кирмаган идораси қолмади. “Ҳали кун келиб, боламнинг катта жойларда хотираси абадийлаштирилади. Қаҳрамоним ҳеч қачон унутилмайди”, деб бот-бот такрорларди. Ўзи бош бўлиб укам ўқиган мактабда кичик музей ташкил қилганди. Ўша пайтлар онам йўқлаб тургани учунгина мактабда хотира кечаси ўтказиб туришарди...

Президентимизнинг ўша кунги ҳар бир гапи юрагимга ўрнашди. Шундан сўнг бу юртда ҳеч ким, ҳеч қачон унутилмаслигига ишонч ҳосил қилдим. Онам айтгани бежиз эмас экан.

> **Ҳозир бир укам ва ўғлим ҳарбий хизматчи. Шукрки, тинч ва осуда юртимиз дахлсизлигини сақлашда ўз вазифасини бажармоқда. Ватанга хизмат барчамиз учун фахр. Давлатимиз раҳбари айтганидек, укам Отабек каби қаҳрамонлар ҳеч қачон унутилмайди. Агар онам ҳаёт бўлганида, Президентимизга чексиз миннатдорлик билдирган, қувончдан юраги ҳаприққан бўларди.**

Озод МУҲАММАДИЕВ
Китоб тумани

УМУМБАШАРИЙ МАДАНИЯТ ҲОДИСАСИНИНГ ЗАМОНАВИЙ МОҲИЯТИ – ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ТУРИЗМ ФАЛСАФАСИ

Азизбек ЮСУПОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Бошланиши 1-бетда

Қисқача айтганда, туризмнинг маданий, ижтимоийлашув жараёнидаги ролини ҳеч нарса билан алмаштириб бўлмайди. Маънан юксалиш ва дунё маданиятини эгаллашга бўлган ёввойи истак турли жойларга ташриф буюриш, диққатга сазовор жойларни кўриб, буларнинг ҳаммасини идрок этиш орқали қондирилади, кўрилган нарса том маънода шахснинг мулкига айланади. Туризм сизнинг халқингиз, миллатингиз, инсониятнинг маданий тажрибасига шахсий тегишлиликни ҳис қилиш имконини беради. Шу боис, маданий туризм ресурслари ўзгармас, яхши ният билан айтадиган бўлсак, абадийдир.

“Яшил” туризм нима ва уни ривожлантириш имкониятлари қандай?

Туризм нафақат мезбон давлатнинг ривожланишига ёрдам беради, балки сайёҳлар ўзи сезмаган ҳолда миллий маданиятлари ва қадриятлари тизимининг ташувчиси ва тарғиботчисига айланади. Бундан ташқари, бирорта сайёҳнинг, дейлик, Ўзбекистонга ташриф буюриши давомида маданий, туристик ҳудудларга қизиқиши жамиятимизни ҳам ўз тарихий меросидан тўлиқ хабардор бўлишга ундайди. Бугун Ўзбекистон табиатдан унумли фойдаланиш орқали экотуризмни ривожлантириш, экологик мувозанатни сақлаш, атроф-муҳитни асраб-авайлашга қаратилган чораларни кўраётган етакчи давлатлар қаторидан жой олмоқда.

Экотуризм шундай нозик соҳаки, тўғри бошқарилмаса, сайёҳлик ҳудудлари меъёридан ортиқча гавжумлик муаммосига дуч келиши мумкин. Масалан, Австриядаги хушманзара кўл бўйида жойлашган Халлштатт қишлоғида 800 киши истиқомат қилишига қарамай, саёҳат мавсуми авжида гўзал манзараларни кўришга бу ерга ҳар куни ўн минг сайёҳ келади. Маҳаллий аҳоли бу тартибсиз оқимни тўхтатиш учун тоғлар ва кўл манзараси фонида қўлбола тўсиқлар ҳам қуришга мажбур бўлган.

Бироқ жаҳон амалиётида экотуризмни барқарор ривожлантириш ўз мевасини берган ҳолатлар жуда кўп. Экотуризмни барқарорлаштириш, муайян қийинчиликлар билан бўлса-да, реал воқеликдир. Бу соҳадаги муваффақият иқтисодий, экологик ва ижтимоий барқарорлик ўртасидаги тўғри мувозанатга боғлиқ. Экотуризмни ривожлантириш ҳам табиий ҳудудлар салоҳиятини баҳолаш, ҳам стратегик режалаштиришни ўз ичига олган комплекс ёндашувни талаб этади. Ўзбекистонда буни англаган ҳолда комплекс чоралар кўриляпти. Масалан, сўнгги бир неча йил ичида Ўзбекистонда муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар майдони мамлакат умумий майдонининг 5,2 фоизидан 14 фоизигача кенгайтирилди.

Айни пайтда ҳудудларда замонавий туризм инфратузилмасини яратиш чоратадбирларига алоҳида эътибор берилиши туризмнинг барча йўналишларини ривожлантирмоқда. Жумладан, Самарқанд улкан сайёҳлик салоҳиятига эга вилоят сифатида мамлакатнинг иқтисодий, ижтимоий ва маданий ҳаётида муҳим ўрин тутади. Вилоятнинг туристик салоҳиятини янада ривожлантириш мақсадида бу йил Самарқандга 2,55 миллион хорижлик сайёҳни жалб этиш ва туризм хизматлари экспортини 550 миллион доллардан ошириш режалаштирилган, шунга яраша дастур ва лойиҳалар тайёрланган. Хусусан, инвестиция дастури доирасида қиймати 2 триллион 63 миллиард сўмлик 30 та лойиҳа амалга оширилади. Лойиҳаларнинг 10 таси (868 миллиард сўмлик) янги меҳмонхоналар очиш билан боғлиқ бўлса, 15 таси умумий овқатланиш ва дам олиш масканлари, 3 таси савдо ва кўнгилочар масканлар, 2 таси санаторий ва соғломлаштириш марказига оид.

Қадим Бухоро ҳақида тўхталадиган бўлсак, экотуристик объектларни вилоятнинг деярли ҳамма туманида учратиш мумкин. Ромитан туманида жойлашган тематик туристик мажмуа — “Bukhara Desert Oasis & Spa” инновацион экотуризм кластери, шубҳасиз, ҳеч бир сайёҳни бефарқ қолдирмайди. Йиллар давомида саҳро бағрида олиб борилган саъй-ҳаракатлар натижасида янги экотуризм маркази ташкил этилиб, унинг лойиҳалари босқичма-босқич амалга ошириб келинмоқда. Бўронтепа тарихий тепалиги яқинида янги сайёҳлик йўналишларини ўзида мужассам этган мазкур марказ Президентимизнинг “2017-2019 йилларда Бухоро шаҳри ва Бухоро вилоятининг туризм салоҳиятини жадал ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига мувофиқ ташкил этилган. “Bukhara Desert Oasis & Spa” марказида қадимий Варахша массиви, Бўронтепа археологик ёдгорлиги, кластер ҳудуди ва Бухоро амири Абдулаҳадхон чодири бўйлаб экскурсия қилиш, ўтовда яшаш, пляж, массаж, йўл танламас автотранспорт воситаларида, квадроциклда ва туяларда қум барханлари бўйлаб саёҳат, чўл ҳайвонот боғи, экологик боғ, инновацион иссиқхона, сувенирлар дўкони ва салқин ичимликлар бари каби хизматлар йўлга қўйилган.

Ушбу эртакнамо масканга ташриф буюрувчилар учун очиқ табиат қўйнида ажойиб театрлаштирилган томошалар ва кўнгилочар шоу дастурлари намойиши ўтказилади, бу меҳмонларнинг хотирасида бир умрга муҳрланиб қолиши аниқ.

Келгуси 20 йил ичида халқаро туризм сайёрамиз бўйича камида уч баравар ошиши кутилмоқда, шунга мос равишда экологик юк ҳам ортади. Экотуризм, бир томондан, зарарли оқибатларни минималлаштирган ҳолда, умуман, туризмнинг барқарор ривожланишини таъминлашга қодир бўлса, иккинчи томондан, ҳозирги ва келажак авлодларнинг ҳаётий эҳтиёжларини, биринчи навбатда, соғлом турмуш тарзи муҳитига бўлган эҳтиёжни уйғунлаштиради. У умумий иқтисодий ва бозор манфаатлари, шаҳар ва қишлоқ аҳолиси талабларини кесиштиради, ҳозирги замон инсонларининг ўз ҳаётини қай тарзда ўтказиш ва келажак авлод ҳаётига масъулият билан муносабатда бўлишнинг янги парадигмасини шакллантиради.

Юртимиздаги экологик туризм табиат қўйнига масъулиятли саёҳат бўлиб, атроф-муҳитни асраш ва маҳаллий халқнинг ижтимоий ҳимоясини яхшилашни таъминлашга қаратилган. Экотуризмнинг мақсади этиб эса ундан тушган сармояни табиатни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ва бузилган табиат комплексларини қайта тиклашга йўналтирилган моддий ва молиявий сарф-харажатлардан иборат қилиб белгиланган.

Бироқ тан олиш керак, ҳалигача кўпчилик одамлар табиат қўйнида ўзини тўғри тутишни билмайди, лекин табиий жойларга саёҳатдан баҳраманд бўлишни жуда хоҳлайди. Бундай ҳолда йўриқномалар, услубий қўлланмалар, барча керакли маълумотлар бир жойда жамланган қулай платформалар керак бўлади. Булар ҳам оффлайн, ҳам онлайн манбалар бўлиши мумкин.

Сайёҳларга экологик таълим беришга мисол қилиб, Norges Nasjonalparker платформасини олайлик. Бу Норвегия миллий боғлари ҳақидаги манба бўлиб, у ерда экосайёҳлар ноёб йўналишлар ва ҳайкинг имкониятлари билан танишиши мумкин. Лойиҳа хорижий сайёҳлар учун ҳам мўлжалланган.

Соҳанинг мамлакат иқтисодиётида тутган ўрни

Дунё бўйича охирги беш йилда яратилган янги иш ўринларининг тўртдан бир қисми айнан туризм соҳасига тегишли. Демак, туризм бугун янги иш ўринларини яратиш бўйича дунё иқтисодиётининг муҳим локомотиви бўлиб турибди.

Хўш, нега туризмни ривожлантиришни деярли ҳар бир давлат хоҳлайди? Унинг иқтисодиётга таъсири қай даражада? Соддароқ айтганда, сафарлар сайёҳлар томонидан муайян маҳсулот ва хизматларга талабни тақозо қилади ҳамда ушбу товар ва хизматларнинг кўпроқ ишлаб чиқарилишига олиб келади. Натижада мамлакат ялпи ички маҳсулоти ҳажми ортади. Мамлакатнинг халқаро туризм бозори жараёнларида иштироки орқали валюта кириб келиши таъминланади ҳамда тўлов балансини яхшиланишига сабаб бўлади. Даромадларнинг халқаро туризм томонидан генерацияси иқтисодиётнинг бошқа тармоқларига киритиладиган инвестицияларга ҳам таъсир кўрсатади. Бу эса мультипликатив самара орқали иқтисодий ўсиш ва ривожланишга олиб келади. Шундай қилиб, ишлаб чиқаришни ривожлантиришдан ташқари мамлакат инфратузилмаси ва транспорт, алоқа тармоқлари, савдо ва бошқаларни такомиллаштиради, бу эса охир-оқибат иқтисодий тизимнинг қайта тузилишини таъминлайди. Бундан ташқари, туризм сайёҳлик манзилларида сайёҳларнинг турли товар ва хизматларга талаби сабабли туризм бозорига билвосита хизмат кўрсатувчи соҳалардаги ишлаб чиқаришни тўғридан тўғри рағбатлантиради ҳамда янги фаолият шаклларини яратиш орқали мамлакатнинг иқтисодий таркибини диверсификациялайди. Туризм ва уни билвосита қўллаб-қувватловчи соҳаларда янги иш ўринлари вужудга келади ва улар мамлакатдаги ишсизлик даражасини камайтиради. Туризм бозор алоқаларини ривожлантиради ва туризмга алоқадор турли маҳаллий корхоналар, шунингдек, иқтисодиётнинг бошқа соҳаларида фаолият юритаётган фирмалар ўртасида ҳамкорлик ўрнатади. Кўпинча бундай ҳамкорлик иқтисодий кластерлар пайдо бўлишига олиб келади. Сайёҳлик фаолиятидан олинадиган солиқлар турли даражадаги бюджетларга тушади.

Хулоса қилиб айтганда, туризм мамлакат ижтимоий-иқтисодий ривожланишида муҳим аҳамият касб этади. Шу сабабдан юртимизда ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражасини янада ошириш мақсадида туризм салоҳиятидан фойдаланишнинг комплекс, ўзаро боғланган механизмлари шакллантирилмоқда.

Сўнгги йилларда туризм экспорти 1,6 карра ошиб, 3,5 миллиард долларга етди. Бу соҳада 2 мингдан ортиқ янги тадбиркор иш бошлади. Муҳими, ўтган йили хорижий сайёҳлар оқими илк бор 10 миллионлик маррадан ўтди. Ҳудудларда туризм ва сервис инфратузилмаси жуда тез ривожланаётганига гувоҳ бўляпмиз.

Хусусан, ўтган 8 йилда маҳаллий ва хорижлик инвесторлар 6,5 миллиард доллар сармоя киритиб, 130 минг меҳмонхона ўрни яратди. Паркентнинг Олтинбел чўққисида халқаро даражадаги янги тоғ-чанғи зонаси барпо этиляпти. Франциянинг Куршавель тоғ-чанғи курорти тоғли ҳудудларимизда Европа стандартига мос туризм масканларини ташкил қилишга катта қизиқиш билдирмоқда.

Инглиз тилидаги “Conde Nast Traveller” портали эса Ўзбекистоннинг икки тарихий шаҳри — қадимий мерос ва замонавий шаҳар ҳаётининг бетакрор уйғунлиги билан сайёҳларни ўзига жалб этадиган Самарқанд ва Хивадаги энг қизиқарли жойлар ҳақида мақолалар чоп этди. Мақолалар муаллифи Самарқандни гўзал меъморий ёдгорликлар, жонли муҳит, замонавий гастрономия ва фаол маданий ҳаёт уйғунлашган шаҳар сифатида тасвирлайди.

Жорий йилнинг апрель ойида Президентимиз раислигида ҳудудларнинг туризм салоҳиятини янада ошириш ҳамда хорижий ҳамкорлар билан амалга оширилаётган инвестиция лойиҳаларини жадаллаштириш юзасидан ўтказилган видеоселектор йиғилишида туризмнинг иқтисодиётдаги улушини 7 фоизга, экспортни 10 миллиард долларга етказиш бўйича 2040 йилгача стратегия ишлаб чиқилаётгани таъкидланди.

Ундан ташқари, йиғилиш давомида мамлакатимизда туризм экспорти салоҳияти 10 миллиард доллар бўлса, шунинг 2 миллиард доллари айнан Хоразмга тўғри келиши айтиб ўтилди. Вилоятда жами 263 та маданий мерос объекти мавжуд экани, бундан самарали фойдаланиб, туризм хизматларини ташкил этаётган тадбиркорлар кўплигини таъкидланди. Хоразмдаги кўплаб маданий ёдгорликлар ҳали ўрганилмай турибди. Ҳазораспдаги Сулаймонқалъа, Боғотдаги Қалажиққалъа каби тарихий масканлар, Янгиариқдаги Хон боғи, Олма отишган қалъа тарихий объектлари ҳақида маълумот кам. Шу мақсадда ташкил этилган Ўзбекистон тарихчилар жамиятининг Хоразм бўлими фаолияти давлат бюджетидан таъминланиши белгиланди. Мутасаддиларга чет элдан тажрибали археологларни жалб қилиб, тарихий обидаларни аниқлаш ва тиклаш бўйича амалий ишларни бошлаш топширилди.

Хоразм ва Қорақалпоғистон ҳудудидаги 8 та қадимий қалъани ўзаро боғловчи тўрт кунлик “Қалъа тур” йўналиши ишлаб чиқилади. Ушбу қалъалар атрофида мастер-режа асосида хизмат кўрсатиш объектлари ишга туширилади. Умуман, жорий йилда Хоразмда жами 200 миллион долларлик 91 та лойиҳани ишга тушириш, 2 миллион хорижлик ва 10 миллион маҳаллий сайёҳни жалб қилиб, туризм экспортини 700 миллион доллардан ошириш, туризм ва хизматлар соҳасида 100 мингта янги иш ўрни яратиш мутасаддиларнинг асосий вазифаси бўлиши белгиланди.

Миллий ошхона туризм бренди сифатида: ўзбек таомлари барчани ҳайратга солмоқда

Ўзбекистоннинг сайёҳлик салоҳиятини тарғиб қилиш стратегиясида гастрономик туризмни ривожлантириш энг муҳим вазифалардан бири саналади. Мамлакатимиз вакилларига халқаро кўргазма ва танловларда иштирок этишда ҳар томонлама кўмак берилмоқда, шу билан бирга, мамлакат ичида тегишли инфратузилма жадал суръатда такомиллаштирилмоқда — мавзули ресторанлар, ошпазлик мактаблари очилмоқда ҳамда минтақалар бўйлаб гастрономик саёҳатлар уюштирилмоқда. Ушбу саъй-ҳаракатларнинг барчаси Ўзбекистонни жаҳон сайёҳлик харитасида машҳур гастрономик йўналишга айлантириш мақсадига қаратилган.

Гастротуризмни ривожлантириш ва халқаро маданий алоқаларни мустаҳкамлаш мақсадида 2025 йилнинг 21-22 июнь кунлари Лондоннинг энг гўзал гўшаларидан бири — Тауэр кўприги яқинида “Uzbek Culture and Food Festival” номли ёрқин халқаро тадбир бўлиб ўтади. Фестиваль Ўзбекистоннинг сайёҳлик салоҳияти, маданияти ва ошхонасига бағишланиб, ташриф буюрувчиларга юртимизнинг бой анъаналари ва бетакрор гастрономик хусусиятларини намоён этади. Фестиваль доирасида 23 июнь куни Лондонда форум ташкил қилинади. Унда Ўзбекистоннинг туризм салоҳияти тақдимотлари ўтказилади, соҳанинг асосий вакиллари билан учрашувлар ҳамда Буюк Британиянинг етакчи сайёҳлик компаниялари вакиллари билан B2B музокаралари ташкил этилади.

Шу йил 10-11 май кунлари Сеулда Туризм қўмитаси кўмагида Ўзбекистон ошпазлар уюшмаси вакиллари Осиёнинг энг йирик гастрономик тадбири — “The 22nd Seoul International Food & Tableware Festival 2025” фестивалида иштирок этиб, нуфузли “Seoul International Food Olympics 2025” мусобақасида ғолибликни қўлга киритди. Дунёнинг 30 мамлакатидан келган 1000 дан ортиқ профессионал ошпаз билан кучли рақобатга қарамай, миллий жамоамиз юқори маҳорати, ўзига хос таом тақдимоти ва миллий анъаналарга содиқлигини намоён этгани учун ҳакамлар ҳайъатининг юксак баҳосига сазовор бўлди.

Халқаро ошпазлик мусобақаларидаги ғалабалар Ўзбекистоннинг жаҳон майдонидаги обрўсини мустаҳкамлабгина қолмай, бетакрор таъмлари ва бой ошпазлик маданиятини ўрганишга интилаётган чет эллик сайёҳлар қизиқиши ортишига ҳам туртки бўлмоқда. Ўзбек таомлари ўзига хослиги ва ранг-баранглиги билан маданий мероснинг муҳим қисмига айланиб, сайёҳларни жалб этувчи омил сифатида тобора кўпроқ эътироф этилмоқда.

Халқаро майдондаги тарғиботлар

2025 йилнинг апрель ойида Ўзбекистонга 1 миллиондан ортиқ хорижлик сайёҳ ташриф буюрди. Бу рақам нафақат тарихий натижа, балки туризм соҳасидаги изчил ислоҳотлар, хусусан, очиқлик ва халқаро ҳамкорликни мустаҳкамлаш натижаси.

Туризмни стратегик тармоқ сифатида ривожлантиришга қаратилган фармон ва қарорлар ҳамда соҳага инвестициялар жалб этилиши, визасиз режимларни кенгайтириш, халқаро туристик ярмарка ва форумларда фаол иштирок этиш мамлакатимиз жозибадорлигини янада оширмоқда, муҳташам обидаларимиз ва туристик салоҳиятимиз хусусида хорижлик журналистлар томонидан мақолалар чоп этилмоқда, кўрсатувлар олинмоқда.

Масалан, яқинда Япониянинг етакчи “Travel Watch” сайёҳлик порталида машҳур журналист Тошиказу Муракаминиг “Ўзбекистон қандай мамлакат? Марказий Осиёдаги мафтункор мовий гумбазли масжидлари билан танилган мамлакатга ташриф буюрдик” сарлавҳали мақоласи эълон қилинди. Унда журналист Ўзбекистонга қилган сафари ҳақидаги таассуротлари билан ўртоқлашган: мамлакатнинг сайёҳлик салоҳиятини, бой маданий меросини, хавфсизлик даражасини ва маҳаллий аҳолининг меҳмондўстлигини юқори баҳолаган.

Мақолада Ўзбекистон Япония фуқаролари 30 кунгача визасиз кира оладиган тинч ва меҳмондўст давлат сифатида тасвирланган. Муаллиф, шунингдек, Самарқанд, Бухоро ва Хива каби шаҳарларнинг тарихий ва меъморий аҳамиятини таъкидлаган. Диққатга сазовор жойлар орасида Ичанқалъа ва Паҳлавон Маҳмуд мақбараси ислом меъморчилигининг ёрқин намуналари сифатида алоҳида ажратиб кўрсатилган.

Инглиз тилидаги “Conde Nast Traveller” портали эса Ўзбекистоннинг икки тарихий шаҳри — қадимий мерос ва замонавий шаҳар ҳаётининг бетакрор уйғунлиги билан сайёҳларни ўзига жалб этадиган Самарқанд ва Хивадаги энг қизиқарли жойлар ҳақида мақолалар чоп этди. Мақолалар муаллифи Самарқандни гўзал меъморий ёдгорликлар, жонли муҳит, замонавий гастрономия ва фаол маданий ҳаёт уйғунлашган шаҳар сифатида тасвирлайди.

Хива ҳақидаги мақоласида шаҳарни очиқ осмон остидаги музей сифатида шарҳлаб беради. Исломхўжа минораси, Жума масжиди ва Тошҳовли саройи каби меъморий ёдгорликлар ноёб тарзда сақланиб қолганини таъкидлайди, шунингдек, анъанавий ҳунармандлик ва гиламдўзликнинг аҳамиятини алоҳида қайд этади. Муаллиф кўча ҳаёти, кутилмаган байрамлар ва тонг саҳарлаб қадимий кўчалар бўйлаб сайр қилганда ҳукм сурадиган сукунат ҳақидаги шахсий таассуротлари билан ўртоқлашади.

Ундан ташқари, Туризм қўмитаси томонидан Ўзбекистоннинг Сеул шаҳридаги элчихонаси билан ҳамкорликда мамлакатимиз туризм салоҳиятини хорижий давлатларда кенг тарғиб этиш ва бу орқали юртимизга ташриф буюрувчи сайёҳлар оқимини янада ошириш мақсадида Корея Республикасининг “Korean Broadcasting System” (KBS) миллий телеканали вакилининг Ўзбекистонга ижодий сафари ташкил этилди.

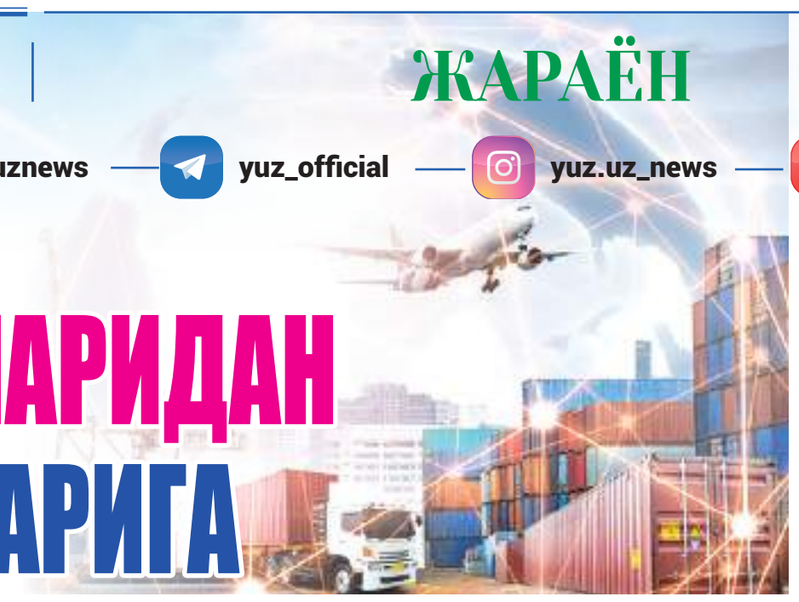
Ижодкор мамлакатимизнинг тарихий ва замонавий туризм инфратузилмалари барпо этилган Тошкент, Жиззах, Самарқанд вилоятлари ҳамда Тошкент шаҳрида бўлиб, KBS телеканалининг Ўзбекистонга бағишланган махсус телекўрсатувини тасвирга олди. Теледастурда ўзбек халқининг маданияти ва анъаналари, замонавий туристик инфратузилмаси, миллий таомлари ҳамда меъморий ёдгорликлари ҳақида ҳикоя қилинади.

Юқоридаги барча материалларда Ўзбекистонда сайёҳлик соҳаси жадал ривожланаётгани, бунда асосий эътибор бой тарихий ва меъморий меросни сақлаш ҳамда оммалаштиришга қаратилаётгани таъкидланмоқда. Нуфузли нашрларда чоп этилган мақолалар эса мамлакатнинг нафақат маданий меросни асраб-авайлашга, балки уларни меҳмонхоналардан тортиб, маданий тадбирларгача бўлган замонавий сайёҳлик инфратузилмасига уйғунлаштиришга интилаётганини кўрсатмоқда. Бундай материаллар юртимизни халқаро майдонда тарғиб қилишда муҳим аҳамият касб этиб, уни, айниқса, одатий йўналишлардан ташқарида ҳақиқий таассуротларни излаётган сайёҳлар учун истиқболли ва жозибадор манзил сифатида намоён қилади.

Умуман олганда, буларнинг барчаси мамлакатнинг иқтисодий ривожига ҳисса қўшиш, янги иш ўринлари яратиш ва Ўзбекистон брендини жаҳон миқёсида мустаҳкамлашга имкон беради. Ҳудудларда туризм ва инвестиция лойиҳалари ривожи эса нафақат иқтисодий ўсиш, балки аҳоли бандлигини таъминлаш, тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш, ижтимоий инфратузилмани яхшилашга хизмат қилади.

Ислоҳотлар амалда

ДЕҲҚОНОБОД ТОҒЛАРИДАН ЕВРОПА БОЗОРЛАРИГА

Турмуш ташвишининг юки оғир. Айниқса, оилада бирор киши тайинли юмуш билан шуғулланмаса, яшаш осон кечмайди. Ҳар куни рўзғорнинг бир ками чиқиши тайин. Уни бутлаш учун ҳаракат қилиш лозим.

Махфират опа уйида ўтириб, ўзича нимадир қилмоқчи бўлади. Муаммонинг ечими бирор касб билан машғул бўлиш. Изланишга тушади. “Юрган дарё, ўтирган бўйра”, дейишган. Суриштирувлари натижасида олисроқ жойда иш борлигини эшитиб, безовталанади. Қандай бўлса-да, ўша ерга жойлашишга аҳд қилади. Маош берса бўлгани. Кўп қатори бориб, ишлаб келаверади. Асосийси, оиласига нафи тегса бўлди.

Интилиши беҳуда кетмади. Бойсун туманидаги корхоналардан бирига ишга кирди. Бошида уйдан олисда меҳнат қилиш унчалик билинмади. Ўн беш кун ишда, ўн беш кун уйда. Ойлиги ҳам ёмон эмас. Фақат ярим ой

уйдан олисга кетишнинг ўзи бўлмас экан. Кўникиб кетарман деб юрди. Лекин ҳар сафар ишга отланаркан, узоққа кетишга юраги бетламасди. Аслида, бошқа имкони ҳам йўқ. Тишни тишга қўйиб чидаш керак. Эрта тонгдан йўл юриб, корхона томон кетаркан, хаёлида ўйларди: “Қанийди, ўзи яшаб турган Деҳқонобод туманида ҳам бирорта йирик ишлаб чиқариш мажмуаси бўлса. Ишга кириб, ҳар куни оиласи билан бирга бўларди. Балки шундай кунлар келар”. Шу орзуда у икки йил ишлади. Бу орада неча бор ишдан бўшамоқчи бўлди. Афсуски, чидашдан ўзга чораси йўқ эди.

Одатдаги иш кунларининг бирида дугоналари гап топиб келди. Эмишки, Деҳқонобод тумани марказида каттагина фабрика қурилармиш. Аёлларни ишга қабул қилармиш. Бу гапларни эшитган Махфират опанинг қувончи чексиз бўлди. Орзулари бир кун амалга ошишига умид қиларди. Шу кунлар яқинлашганига шукрона айтди.

Қисқа фурсатда бунёд бўлган “Зарафшон текстиль” МЧЖнинг 12-филиали хотин-қизларни ишга таклиф этди. Тикувчиликка ихтисослашган мажмуада дастлаб ўқув курси ташкил қилиниб, шу ернинг ўзида иш ўргатиш жараёнлари бошланди.

— Илгари туманимизда ишлаб чиқариш корхоналари жуда кам эди, — дейди Деҳқонобод туманидаги “Янги Ўзбекистон” МФЙда яшовчи Махфират Жўраева. — Шу сабаб бошқа жойларга бориб ишлардик. Ўзим Бойсун туманига қатнаб ишлашга мажбур бўлганман. Имкони бўлса, яқин атрофда ишлардим деган орзуда юрардим. Ахир ҳар куни оиланг бағрида бўлишга нима етсин? Бу ерда тикувчилик цехи очилиши кўпчилик учун яхши бўлди. Ҳозир шу ерда ишлаяпман. Барча шароитлар яратилган. Маоши ҳам кўнгилдагидек. Асосийси, ҳар куни уйдаман. Аввалгидек узоқда ўн беш кунлаб ишлаб юрмаймиз. Бажараётган вазифамиз ҳам оғир эмас.

Филиал маъмуриятининг маълум қилишича, илк бор 2022 йилда мазкур лойиҳага қўл урилган. Туман аҳолиси бандлигини таъминлаш мақсадида ташкил этилган тикув цехи 2024 йилнинг охирига келиб, тўлиқ қувватда иш бошлаган. Болалар ва катталар учун кийим-кечаклар тикилаётган корхонага аксарият хотин-қизлар “маҳалла еттилиги” тавсияси асосида ишга қабул қилинган.

Ҳаким ЙЎЛДОШЕВ олган суратлар.

— Шу пайтга қадар бирор жойда ишламаганман, — дейди Сайёра Улашова. — Маҳалламизда “Темир дафтар”да рўйхатда турардим. Доим даромад топиб, оиламизни боқиш ҳақида ўйлаб келардим. Бир куни маҳалламиздаги ҳоким ёрдамчиси тикув цехи ишчи қабул қилаётганини айтиб қолди. Қўлимда ҳунарим бўлмагани сабаб қабул қилишмаса керак деб ўйлагандим. Шундай бўлса-да, таваккал қилиб келдим. Йўқ дейишмади. Қулай томони, бошиданоқ билмаганларимни ўргатишди. Қизиқиш бўлса, барини ўрганиш осон экан. Ҳозир тажрибали ходимлардан бирига айландим. Ўз вақтида маош беришмоқда. Ишга келиб-кетишимизга автобус қўйилган. Дам олиш учун етарли шароитлар яратилган.

Тикувчилардан Дилафрўз Раҳмонова, Умида Ғаффорова ҳам шу пайтга қадар ишсизлиги туфайли “Аёллар дафтари”да рўйхатда туради. Янги корхонага ишга жойлашиб, дафтардан чиқарилди. Улар бундан хурсанд.

Ҳар куни дугоналар цехга боради. Қувноқ жамоада астойдил ишлаб, юқори кайфиятда уйига қайтади. Корхона маъмурияти ёрдамида бандлиги таъминланиб, тўкинлик кириб бораётган оилалар сафи тобора ортиб бормоқда.

— Ҳозир ишлаб чиқариш мажмуамизда 500 хотин-қизнинг бандлиги таъминланган, — дейди филиал директори Жамолиддин Бобоев. — Бу ерда меҳнат қилувчилар учун етарли маош белгиланган. Бундан ташқари, доимий равишда уларнинг саломатлиги кўрикдан ўтказиб борилади. Зарурат бўлганда, керакли ёрдам бериш учун шароит мавжуд. Эндигина ишга кирган кишилар малакали устозларга бириктирилиб, иш ўргатилади. Бажарадиган ишимиз буюртмага кўра тайёр бичимдаги кийим-кечакларни ўз вақтида тикиб бериш. Аввалларимизга ойлик белгиланганди. Ҳозир бажарадиган ишига қараб меҳнат ҳақи тўланмоқда. Бу эса тикувчиларимиз учун янада қулай бўлди. Бир ойда ўртача уч миллион сўмдан ортиқ маблағ ишлаб топишмоқда. Маҳсулот тайёрлашда сифатга катта эътибор қаратилади. Бежирим ва чиройли кийимлар ҳамиша харидоргир бўлади. Бизда тайёрланган маҳсулотлар тўлиқ хорижга сотилади. Биргина хато қилиш биз учун қимматга тушиши мумкин. Шунинг учун тикувчиларимиздан доим масъулиятли бўлиш талаб этилади.

Лойиҳа қиймати 6 миллион долларни ташкил этган мазкур корхонада босқичма-босқич янги иш ўринлари ташкил этиш режалаштирилган. Айни пайтда бу мажмуанинг йиллик ишлаб чиқариш ҳажми 24 миллиард сўмни ташкил қилади. Ж.Бобоевнинг таъкидлашича, келгусида бу ерда йилига 1,5 миллион дона экспортбоп, импорт ўрнини босувчи тайёр маҳсулот ишлаб чиқарилади ҳамда ички бозорни арзон ва халқаро стандартларга тўла жавоб берадиган сифатли кийим-кечак маҳсулотлари билан таъминлаш имконияти яратилади.

Бугунги кунда корхонанинг 2 та хорижий давлат ишбилармонлари билан шартномаси мавжуд бўлиб, йил якунига қадар 3,5 миллион доллардан ортиқ миқдорда экспорт амалга ошириш мақсад қилинган.

Келгусида қўшимча қувватлар яратиш ҳамда янги лойиҳалар орқали иш ўринлари сонини мингтага етказиш режалаштирилган. Бу эса яна қўшимча 500 кишининг бандлигини таъминлаш демакдир.

Юнус БЎРОНОВ,
Акбар РАҲМОНОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбирлари

ИССИҚ ОБ-ҲАВО ШАРОИТИДА ДАЛАДА ИШЛОВЧИЛАР УЧУН ЖИДДИЙ ТАВСИЯЛАР

Айни кунларда мамлакатимиз ҳудудида 41-43 даража иссиқ ҳарорат кузатилмоқда. Бундай об-ҳаво қишлоқ хўжалиги экинлари учун ҳам жиддий синов бўлиб, уларнинг ўсиши, ривожланиши ва ҳосилдорлигига салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

Ўзбекистонда аҳолининг катта қисми қишлоқ хўжалиги юмушлари билан банд. Бундай шароитда сув ва озуқа мувозанатига эътибор бериш, ҳар бир экинни турига мос парвариш қилиш нафақат ҳосилни сақлаб қолиш, балки иқтисодий барқарорлик учун ҳам муҳим.

Шундай мураккаб вазиятда мутахассислар фермер ва деҳқонларга қатор тавсиялар бермоқда. Биринчи навбатда, даладаги ишларни эрталаб соат 10:00 гача бажариш, 10:00 - 16:00 оралиғида эса ишларни тўхтатиш кераклиги айтилмоқда. Бундан ташқари, дала шароитида ишлаётганларга ҳарорат юқори даражага кўтарилган вақтда қуёш нури остида қолган пластик идишлардан сув ичмаслик, тез бузиладиган озиқ-овқат маҳсулотларини истеъмол қилмаслик таъкидланмоқда.

Қишлоқ хўжалигидан хабардор киши пахта етиштириш фақат ерга чигит қадашдан иборат эмаслигини, ҳар бир жараён катта масъулият талаб қилишини яхши билади. Айниқса, иссиқда бу масъулият янада ортади. Кузатилаётган об-ҳаво шароитида деҳқон ва фермерларнинг илмий асосдаги чора-тадбирлари, вақтни самарали тақсимлаши ва зарур агротехник тадбирларни кўриши ҳосилнинг сифати ва миқдорини сақлашда катта ёрдам беради.

— Ғўзанинг жазирама иссиқ ва сув танқислигига чидамлилигини ошириш учун биостимуляторлар, суспензиялар, аммиакли селитра билан озиқлантириш, томчилатиб суғориш ва қатор ораларини маҳаллий ўғит билан мулчалаш тавсия этилади, — дейди Қишлоқ хўжалиги вазирлигининг глобал иқлим ўзгаришлари шароитида биодеҳқончиликни ривожлантириш бўлими бошлиғи Баҳром Юсупов. — Биостимуляторлар ва суюқ ўғитлар (бор, молибден, рух, мис, темир, марганец, кобальт, азот, фосфор) билан барг орқали озиқлантириш, шунингдек, зараркунандаларга қарши махсус препаратлар қўллаш зарур. Сув сепиш орқали дала атрофида микроиқлим яратиш ҳамда зарарли ҳашаротлар кўчишининг олдини олиш ҳам муҳим. Тунда суғориш тупроқ намлигини сақлаб, сувнинг беҳуда бугланишини камайтиради. Интенсив технология асосида парваришланаётган ғўза майдонлари 3-4 соат давомида гектарига 100-120 куб метр миқдорида тез-тез томчилатиб суғорилиши керак.

Тоғ ва тоғолди ҳудудларда эса ҳаво ҳарорати 30 даражадан ошмаган пайтларда эрталаб соат 10:00 гача ёки кечқурун 17:00 дан кейин биостимуляторлар орқали баргдан суспензия усулида озиқлантириш зарур. Бу воситалар экиннинг стрессга чидамлилигини оширади, ўсишини рағбатлантиради ҳамда ҳосилдорликка ижобий таъсир кўрсатади.

Буғдойнинг иқтисодий аҳамияти, ички ва ташқи бозордаги эҳтиёжни ҳисобга олган ҳолда ҳар бир фермер ва мутахассис жараёнга жиддий ёндашиши зарур. Замонавий агротехник тадбирлар ва илмий тавсияларга амал қилиш орқали юқори ҳосил олиш мумкин. Бу эса, ўз навбатида, нафақат фермер даромадини, балки умумий миллий иқтисодиётни ҳам юксалтиришга хизмат қилади.

— Сабзавотларнинг ўсиши ва ривожланиши ҳаво-тупроқ ҳароратига, фотосинтез интенсивлигига боғлиқ. Ҳарорат 25-35 даражагача кўтарилганда фотосинтез жараёни кучаяди, 40-50 даражага етганда эса бутунлай тўхтайди, — дея сўзида давом этади Баҳром Юсупов. — Помидор, қалампир, бақлажон, бодринг каби иссиқсевар ўсимликлар учун 20-30 даража ҳарорат энг қулай, аммо улар ўта иссиққа чидамли эмас. Қовун, тарвуз, қовоқ, маккажўхори, ловия каби экинлар эса 30 даражада юқори ассимиляцияга эришади, лекин 40-45 даража улар учун ноқулай ҳарорат.

Мутахассислар фикрича, сабзавот экинларини жазирамадан асраш учун қатор агротехник чораларни кўриш зарур. Бу ўринда ҳам, аввало, уларни тунда суғориш тавсия этилади. Чунки бу даврда ҳаво ҳарорати паст бўлиб, намликни ўсимлик яхши ўзлаштиради. Шунингдек, ўсимликларни тўғридан тўғри қуёш нуридан ҳимоялаш, зарур бўлса, сунъий салқинлик ҳосил қилиш жуда муҳим. Қолаверса, куннинг энг иссиқ пайтлари далада чопиқ, бегона ўтлардан тозалаш каби ишлар қилинмаслиги лозим.

УШБУ МАҚОЛАНИ ҚОРАҚАЛПОҚ ТИЛИДА ҲАМ ЎҚИШ УЧУН QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ!

Иссиқ шароитда ўсимликларнинг озуқа моддалари билан тўлиқ таъминланиши катта аҳамиятга эга. Калий, фосфор ва азот каби элементлар билан барг орқали озиқлантириш ўсимликнинг соғлом, барқарор ва тез ўсишига ёрдам беради. Шу билан бирга, узоқ давом этадиган юқори ҳарорат мева, узум ва бошқа полиз маҳсулотлари ўсиши ҳамда ҳосилдорлигига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Бундай ҳолатда томчилатиб суғориш энг мақбул ечим. Ушбу усул сувни бевосита илдизга етказиш орқали намлик мувозанатини сақлаб туриш ва сув сарфини минималлаштириш имконини беради. Меваларни эрта тонгдаги салқин пайтлада йиғиб-терган маъқул.

Жазирамадаги агротехник ёндашув нафақат ҳосилни сақлаб қолиш, балки деҳқон ва фермерларнинг барқарор фаолиятида ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Ҳарорат таъсирини камайтириш, агротехник тадбирларни тўғри ва ўз вақтида амалга ошириш асосий вазифа.

Сардор ТОЛЛИБОЕВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Машинадан улоқтирилаётган ЧИҚИНДИЛАР

ФАРҒОНАДА КАТТА ЙЎЛЛАР БЎЙИДАН ҲАР КУНИ 600 ҚОПДАН ЗИЁД ЧИҚИНДИ ЙИҒИШТИРИБ ОЛИНМОҚДА

Таҳлил

Фарғона — Қўқон катта автомобиль йўли бўйлаб елдек учиб бораётган машинамиз ойнасига қора целлофан пакет учиб келди. Ҳамма нима бўлгани, ҳолат қандай юз берганини англай олмай, бир-биримизга савол назари билан қарадик. Ҳайдовчи машинани йўл четига тўхтатди. Атрофимизда турли қоғоз, мева пўчоқлари, баклажкалар сочилиб ётганди. Ўзимиз билан овора бўлиб чиқинди улоқтириб кетган машинани ҳам кўздан қочирдик...

— Яқинда Қирғизистоннинг Қадамжой тумани орқали Шоҳимардон қишлоғига бордик. Йўлда оддий услубда тайёрланган чиқинди тўплаш қутиларини кўриб, яхши ташаббус бошланганидан мамнун бўлдик. Йўллар саранжом-саришта, ортиқча чиқиндиларга кўзимиз тушмади, — дейди ҳамроҳим юзага келган ҳолатдан ранжиб.

Йўлда давом этиб, манзилга етиб боргунча чиқинди улоқтираётган машиналар, одамларнинг бунга лоқайд ва эътиборсизлиги ҳақида баҳслашиб бордик. Ажабланарли жиҳати, бундай хунук манзара кеча ёки бугун содир бўлаётгани йўқ, албатта. Уларни ҳар қадамда учратиш мумкин.

— Риштон автомобиль айланма йўлининг 147-бўлимида ишлайман, — дейди Қаҳрамонжон Зияев. — Асосий вазифамиз йўллардаги мавжуд носозликлар, таъмирталаб йўл белгиларини аниқлаб, ўз вақтида бартараф этиш чораларини кўриш, автомобиль ва йўловчилар эркин ҳаракати учун хавфсиз шароитлар яратиб беришдан иборат. Аммо ўз ишимиз қолиб, ҳар куни икки-уч қоп баклажка, целлофан пакет, қоғоз бўлаклари, ҳатто болалар тагликларини йиғиш билан оворамиз. Транспорт воситасидан чиқинди улоқтирганларга маъмурий жавобгарлик белгиланиб, жарима миқдори оширилган. Бироқ уларни аниқлаш, жавобгарликка тортиш бизнинг ваколатимизга кирмайди.

Вазият шу даражага бориб етганки, вилоят автомобиль йўллари бош бошқармаси йўл усталари катта йўллар бўйидан ҳар куни қарийб 600 қопдан ортиқ чиқинди йиғиштириб олишига тўғри келмоқда.

— Ҳар куни мингдан зиёд ходим ишга жалб этилиб, 4500 квадрат метрдан ортиқ майдон супурилиб, тозалаш ишлари олиб борилади, — дейди Фарғона шаҳри ободонлаштириш бошқармаси бўлим бошлиғи Маҳмуджон Мирахмедов. — Шунингдек, 12 километрдан зиёд ариқ ва лотоклар тозаланади. Кунига 11 та замонавий техника ёрдамида шаҳар ҳудудидан 35 тонна чиқинди олиб чиқилади. Бу ишлар учун 23 та кўкаламзорлаштириш бригадаси жалб этилган. Афсуски, ҳамюртларимиз ҳамма вақт ҳам бу оғир юмушларнинг қадрига етмайди. Шу боис, эрталаб тозаланган хиёбонлар, кўчалар, ариқлар кечгача турли маиший чиқиндилар билан яна тўлиб-тошади. Махсус чиқинди қутиларига боришга эринган айрим кимсалар чиқиндини маҳалла боши, йўлаклар, ариқ ва автомобиль йўллари бўйларига ташлаб кетишни одат қилган.

Дунёнинг қатор мамлакатларида атроф-муҳитни ифлослантириш ёки табиатга зиён келтирганлик учун салмоқли миқдорда жарима қўлланилади. Масалан, Испанияда машина ойнасидан чиқинди улоқтириш 200 евро, сигарет қолдиғини ташлаш 90 евро миқдорида жаримага сабаб бўлади. Ерга ташланган қоғоз учун Сингапурда 300 дан 1000 долларгача жарима тўлаш керак. Япония мактабларида ўқувчилар дарсларни тугатгач, синфхоналарни ўзлари тозалаб, тартибга келтириши одат тусига кирган.

Хиёбонлар, магистрал йўл ёқаларидаги ноёб манзарали дарахтларга шикаст етказиш, гулзорларни пайҳон қилиш, пиёдалар йўлаги, йўл четидаги безакли тўсиқларни бузиб кетиш ҳолатлари, афсуски, ҳамон учраб турибди. Озиқ-овқат маҳсулотлари, ширинликлар қолдиқлари оёқ остига ташлаб кетилаётгани эса янада ачинарли.

Хонадонларда тўпланадиган чиқиндиларни белгиланган муддатда олиб кетишга “Тоза ҳудуд” корхоналари масъул. Бугунги кунда ҳар бир шаҳар-туманда улар ўзаро шартнома асосида аҳолига санитар хизматлари кўрсатмоқда. Лекин ҳамма жойда ҳам аҳоли бу хизматдан бирдек мамнун эмас.

Вилоят автомобиль йўллари бош бошқармаси тасарруфида 3985 километр йўл мавжуд. Ҳар куни йўлларни таъмирлаш, тартибга келтириш, тозалаш ишлари билан боғлиқ юмушларга 1000 нафардан кўпроқ йўл устаси жалб этилади. Вилоятдаги гавжум автомобиль йўлларида бир соатлик машиналар қатнови ўртача 30-35 мингтани ташкил этади. Тасаввур қилиб кўринг, ҳар бир машинадан бир дона оддий баклажка ёки қоғоз қолдиқлари ташланган тақдирда қандай ҳолат юзага келади? Шу сабабли баъзи йўлларда чиқиндиларни кунига уч-тўрт бор йиғиб олишга тўғри келмоқда. Бундай чиқиндилар орасида қурилиш материаллари, сабзавот, мева пўчоқлари бор...

— Муаммони бартараф этиш учун янги ташаббуслар илгари сурилиб, инновацион ғояларни амалиётга татбиқ этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда, — дейди вилоят автомобиль йўллари бош бошқармаси матбуот хизмати раҳбари Гулнора Ғиёсова. — Асосий мақсад — йўлларни тоза ва ораста сақлаш, экологик муҳит барқарорлигини таъминлаш. Айни кунда Тошлоқ туманида тажриба тариқасида ҳайдовчиларни олдиндан огоҳлантирувчи махсус белгилар қўйилиб, йўл четларига чиқинди қутилари ўрнатилмоқда. Энди машинадан тушмаган ҳолда чиқиндини мазкур қутиларга ташлаб кетиш мумкин. Қутиларда тўпланган чиқиндини ўз вақтида олиб кетиш туман йўллардан фойдаланиш давлат муассасаси йўл усталари назоратида бўлади. Бу тажриба қутилган самарани берса, яқин истиқболда вилоят бўйлаб ана шундай махсус чиқинди тўплаш қутилари ўрнатилади.

Тозалик, гигиена қоидаларига амал қилиш, атроф-муҳит мусаффолигини таъминлаш бугунги куннинг долзарб масалаларидан. Кўчага, йўл бўйига, зилол сувли ариққа улоқтириб кетилган чиқинди охир-оқибат турли вируслар, касаллик чақирувчи заҳарли моддаларга айланиб, ўзимиз ва оила аъзоларимиз соғлиғига зиён етказишини унутмаслигимиз керак.

— Вилоятда чиқиндиларнинг асосий қисмини қоғоз, темир, тўқимачилик, тери, резина, шиша, тош-шағал, полимер ва пластик, ёғоч, озиқ-овқат қолдиқлари ташкил қилади, — дейди Фарғона вилояти экология, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва иқлим ўзгариши бошқармаси бошлиғи Баҳромжон Жуманов. — Бугунги кунда маиший чиқиндилар жойлаштириладиган 18 та полигон мавжуд. Аҳолидан ҳосил бўладиган маиший чиқиндиларнинг ўртача миқдори йилига 1,1 миллион тоннани ташкил қилади. Бироқ табиатни асраш, ҳудудлар саранжом-сариштлигини таъминлаш фақат масъулларнинг вазифаси бўлиб қолмаслиги керак. Маиший чиқиндилар пайдо бўлишига билвосита сабабчи бўлганлар уни бартараф этишга ҳам ўз ҳиссасини қўшиши зарур. Бу ишларда, аввало, ўзимиз намуна бўлишимиз, фарзандларимиз онгига она табиатни севиш, уни муҳофаза қилиш борасидаги билим ва кўникмаларни сингдириб боришимиз, бу йўлда ибрат бўлган ёшлар, мураббийларни рағбатлантириш, қўллаб-қувватлаш муҳим ҳисобланади.

Ота-боболаримиз йўл, ариқ, дарёни покиза сақлаш, экилган дов-дарахтни асраб-авайлашни ўз бурчи деб санаган. Машинадан чиқинди ташлаш кимлар учун арзимас масала бўлиб кўриниши мумкин. Аммо бугунги эътиборсизлик ва лоқайдлигимиз эртага катта муаммоларга сабаб бўлишини унутмаслик керак.

Расулжон КАМОЛОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Нуқтаи назар

МИЛЛИЙ КОНТЕНТ — МИЛЛИЙ МЕДИА ДАСТУРХОНИ

УШБУ МАҚОЛАНИ ҚОРАҚАЛПОҚ ТИЛИДА ҲАМ ЎҚИШ УЧУН QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ!

Бошланиши 1-бетда

Бу жуда катта стратегик воқеа. Болаларимизнинг маънавий ҳимояси, мафкуравий иммунитети масаласи. Бир умр фарзандларимизнинг миллий тарбияси борасида ўйлаб, изланиб юрган бир педагогнинг ўйларини баён қилмоқчиман.

* * *

Катталар ҳам, болалар ҳам ҳар куни икки тур — моддий ва маънавий озуқа билан озиқланади. “Биз нима еган бўлсак, ўшамиз” деган гап бор. Бу одам овқат, мева, ичимликдаги кимёвий элементларни ҳазм қилади, қандай элементларни еб-ичса, ўшаларнинг измида бўлади дегани. Шунинг учун одам ейдиган нарсаларни кўриб, текшириб, кейин истеъмол қилади. Биладики, ёмон овқат касал қилади. Тажрибасиз болалар эса адашади.

Маънавий овқат бу — хабар, матн, мем, пост, қўшиқ, башара. Ҳар тонг ўз менюси, таклифлари билан отади. Ҳар куннинг ўз хабарлари — маънолари, маънавий менюси бор. У ҳар дақиқа, сонияда янгиланиб боради. Шунинг учун чоршанбанинг медиа (маънавий) дастурхони менюси шанба кунига ярамайди. Телефонимиз — ўзимиз билан бирга юрадиган шахсий, кўчма маънавий дастурхонимиз. Маънавий озуқа кўз, қулоқ билан ейилади. Мана шу маънавий дастурхон — контент.

Менимча, “болалар миллий контенти” жумласидаги “миллий”ни икки маънода тушунишимиз керак. Бири — давлат контенти маъносида. Иккинчиси — миллий-маданий, ўзбек маънавияти маъноларида. Болалар миллий контенти ёшлар тарбиясида давлат ва миллат манфаатлари бирлигининг медиа ифодаси. У давлат ва миллат манфаатларини олға суриши, ҳимоя қилиши ва шаксиз устувор тутиши даркор.

“Ёмон бўлса ҳам ўзимизники”, “Бизга бўлаверади” деган қараш билан узоққа бориб бўлмайди. Нима демоқчимиз? Глобал медиадастурхонга тортаётган таомларимиз ширин, ақлли, фойдали, сифатли бўлиши керак.

Муҳаммаджон ҚУРОНОВ,
Ижтимоий-маънавий тадқиқотлар институти директори ўринбосари, педагогика фанлари доктори, профессор

Таклифим, ўзбек болалар миллий контентининг сифат стандартини яратишимиз лозим. Ҳар бир катта-кичик, соҳасидан қатъи назар, болалар медиасини аниқ ўлчаб, баҳолаш стандартини ишлаб чиқишимиз зарур. Бу нима беради? Бу бизга ҳар бир куннинг миллий контенти (маънавий дастурхонимиз)ни ана шу стандарт асосида аниқ баҳолаш имконини беради. Болаларимизнинг медиадастурхонига нималар тортилган, неча хил, сифати, муддати қандай? Миллат болаларининг маънавий саломатлигига таъсири қандай? Давлат қонунлари ва миллий-маънавий стандартларимизга мослик даражаси қанақа деб кунора ўлчаб, баҳолаб боришимиз керак.

Глобал контент ҳам бозор. Ўзининг харидорлари бор. Масалага илмий асосда ёндашсак, илм биз ишлаб чиқаётган медиамаҳсулотларнинг бозоргирлиги, рақобатбардошлиги, нарху навосини ўлчаб беради. Ютуқларимиз, хатоларимизниям кўрсатади.

Нега? Чунки янги авлод ўзбеклари вояга етяпти. Миллий контент — уларнинг (касбидан қатъи назар) рисоладагидек йигит-қизлар бўлиб майдонга чиқишига ёрдам берадиган маънавий озиқ. Миллий контент фақат биз учунмас, бутун инсоният учун керак. Ҳар бир миллатнинг ўзлигини йўқотмаслиги учун зарур.

Шунинг учун ҳар бир давлат ўз медиа ватанини қўрийди. Медиа орқали маънавий чегарани бузиб, ёшларнинг кўзи, қулоғидан кирмоқчи бўлаётган инфекцияларни кўриб, жар солади. Чунки болалар миллий контенти — болаларимизга муқобил, ўзбекона ўйлаш тарзини ўргатиб, сақлаб қоладиган маънавий қалқон.

Бола кўрадиган кино, ўқийдиган китоб, эшитадиган қўшиқ, томоша қиладиган видеолар ўз она тилида, ўз муҳитида бўлса, дунёқараши ҳам миллий бўлади. Миллий контент нафақат тарбиявий, балки жамиятда бирликни таъминлайдиган омил ҳамдир. Ҳамма бир хил ғояда, тарихда, урф-одат ва қадриятда яшаса, миллат кучли бўлади. Бу маънавий барқарорликдир.

Миллий контент ахборот урушлари даврида ёшлар онгини ҳимоя қилувчи, келажак авлодни тарбияловчи, миллий ўзликни сақловчи муҳим ресурс.

АҚШ, Япония, Жанубий Корея, Франция каби ривожланган давлатларда миллий контентга оддий ахборот воситаси эмас, балки мафкуравий, сиёсий ва иқтисодий қурол сифатида қаралади. Улар болаларга ўз фалсафасини мультфильм, қаҳрамон, қўшиқ, кино орқали мақсадли, изчил, режали, ўлчаб сингдиради. Ўз контенти орқали дунёга таъсир ўтказади.

Дунёда миллий контентни баҳолаш тажрибаси катта. Болалар миллий контентининг ҳам. Жумладан, асосий мезонлари этиб қуйидагиларни келтириш мумкин: контентда қадриятлар, тил, тарих қай даражада тўғри ва чуқур ифодаланган? Ёшларга мўлжалланган медиаларнинг ахлоқи қандай? Контент маҳаллий платформаларда тарқаладими? Ишлаб чиқарувчи ўзимизми ёки ташқими? Қанча киши кўрди, ўқиди? Жамиятда қандай фикр уйғотди? Миллий онгга таъсири қандай, яъни қаҳрамонлар, тарих, миллий рамзлар қандай тарғиб қилинган? Миллий ғурур, ватанпарварликка таъсири борми? Иқтисодий самараси қандай: маҳаллий контент қанча даромад келтиряпти? Экспорт ёки лицензия орқали қай даражада пул топиляпти? Контент нафрат, зўравонлик ёки экстремизмни тарғиб қилмайдими? Маънавий соғлом муҳитга хизмат қиляптими?

Айрим мамлакатларда болалар миллий контенти шунчаки ижод маҳсули эмас, мафкуравий ҳимоя воситаси. Шу боис, миллий контент қатъий ахборот хавфсизлиги мезонлари билан баҳоланади.

Бу жуда қизиқ мавзу, гап кўп. Бир гап аниқки, миллий контент — миллатларни сақлаш, ёшларни тарбиялаш, давлатни, мустақилликни маънавий ҳимоя қилиш йўли.

Демоқчиманки, биз бугун ҳаммамиз, айниқса, зиёлилар миллий контентимизни маънавий ватан деб билайлик. Уни ўз пост, миллий медиаконтентларимиз билан ҳимоя қилишимиз керак. Чунки маънавий, медиа ватанимизга туҳмат тошлари отилиб турибди. Кўриб, ўқиб, индамай туриш бизга ярашмас.

Мулоҳаза

Жорий йил 15 май куни мактаб таълими юзасидан ўтказилган видеоселектор йиғилишида болаларни зарарли ахборотлардан ҳимоя қилиш масаласига алоҳида эътибор қаратилди. Давлатимиз раҳбари таъкидлаганидек, зарарли ахборотларга қарши тура оладиган миллий контент яратиш, уларнинг тарғиботи, ижодкорларни қўллаб-қувватлаш бўйича профессионал ташкилот йўқ эди. Шу муносабат билан Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги ҳузурида Болалар контентини ривожлантириш маркази ташкил қилинди. Ахборот оқимини назорат қилиш тобора қийинлашиб бораётган айни паллада бу ташаббуснинг амалга оширилиши катта қадам бўлди.

ЭРТАНГИ АВЛОДНИНГ КИМ БЎЛИБ УЛҒАЙИШИГА БИЗ МАСЪУЛМИЗ

Муҳайё БАЙБАЕВА,
педагогика фанлари доктори, профессор

Интернет ва ижтимоий тармоқлар кундалик ҳаётимиздан чуқур жой эгаллаган. Айниқса, мактаб ёшидаги авлод учун у нафақат ахборот манбаи, балки ижтимоийлашув, мулоқот ва дунёқараш шаклланадиган макондир. Таҳлилларга кўра, мактаб ўқувчиларининг катта қисми, аниқроғи, 80 фоизи интернет ва ижтимоий тармоқларнинг фаол фойдаланувчиси. Бу рақам бир қарашда замонавий дунё билан интеграция белгиси бўлса, иккинчи томондан, жиддий ташвишларга ҳам асос бўлади.

Глобал ахборот макони чексиз имкониятлар билан бирга турли зарарли ва салбий маълумотлар ҳам айланадиган ҳудуддир. Ҳали тўлиқ шаклланиб улгурмаган, яхшини ёмондан ажратиш кўникмаси етарлича ривожланмаган бир пайтда ёш ақл эгаларининг назоратсиз бундай муҳитга кириши кўплаб хавфни юзага келтиради. Албатта, давлат ва жамоат ташкилотлари томонидан болаларни зарарли ахборотдан ҳимоя қилиш бўйича муайян ишлар қилиняпти. Фильтрлаш тизими, огоҳлантириш, тарғибот ишлари — буларнинг барчаси муҳим қадам. Аммо бу саъй-ҳаракатларнинг ўзигина етарли эмас. Зарарли оқимларга қарши энг самарали қурол сифатли, тарбиявий аҳамиятга эга ва энг муҳими, ёшлар учун қизиқарли миллий контент яратишдир.

Бугун айнан мана шу жиҳатда катта бўшлиқ мавжуд. Ёшларнинг диққатини тортадиган, дунёқарашини кенгайтирадиган, миллий қадриятларимиз, тарихимиз, маданиятимиз сингдирилган, замонавий форматдаги контент яратаётган ижодкорлар жуда кам. Болаларимиз кўпроқ хорижий, менталитетимизга ёт қаҳрамонлар, воқеа ва ғоялардан озиқланиб улғаймоқда. Уларнинг қаҳрамонига айланаётган шахслар, қизиқишлари, ҳатто сўзлашув услуби ҳам айнан мана шу хорижий контент таъсирида шаклланмоқда.

ОТМ ўқитувчиси сифатида ҳар куни талабалар билан мулоқот қиламан. Уларнинг интернетдан олаётган маълумоти, қизиқишлари қанчалик хилма-хил эканини кўраман. Улар орасида миллий адабиётимиз, санъатимиз, илм-фанимизга оид энг сара намуналардан бехабар ёшлар ҳам учрайди. Бу эса келажак авлоднинг ўз тарихий илдизидан узоқлашиш хавфини англатади. Ўқитиш тизими қанчалик кучли бўлмасин, дарсдан ташқари, яъни интернетдаги асосий ахборот оқими миллий руҳдан йироқ бўлса, биз тарбияламоқчи бўлган баркамол авлодни шакллантириш жараёни мураккаблашади.

Болалар учун хавфсиз ахборот муҳитини яратиш, миллий контентни кўпайтириш ва бу йўлда меҳнат қилаётган ижодкорларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш — бугуннинг муҳим вазифаларидан. Аммо бу вазифалар ижроси фақат берилган топшириқ сифатида қабул қилинмаслиги керак. Бутун жамият, айниқса, таълим тизими, оммавий ахборот воситалари, ижодий уюшмалар ва энг муҳими, ота-оналар бу жараёнда фаол иштирок этиши лозим.

Миллий контентни кўпайтириш деганда, фақат мавжуд асарларни рақамлаштириш ёки эски форматдаги материалларни интернетга жойлаш тушунилмаслиги даркор. Гап ёшларнинг бугунги қизиқиши, эҳтиёжи ва рақамли истеъмол маданиятига мос келадиган янги, сифатли ва инновацион маҳсулотлар яратиш ҳақида кетмоқда. Бу мультфильмлар, маърифий ва кўнгилочар дастурлар, подкастлар, интерактив ўйинлар, электрон китоблар бўлиши мумкин. Муҳими, бу контент болаларнинг ёш хусусиятлари, психологик эҳтиёжини ҳисобга олган ҳолда, юқори бадиий ва техник савияда яратилиши мақсадга мувофиқ.

Ижодкорларни қўллаб-қувватлаш фақат молиявий рағбатлантириш билан чекланмаслиги лозим. Уларга эркин ижод қилиш учун шароит яратиш, замонавий технологиялардан фойдаланиш имкониятини кенгайтириш, муаллифлик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш механизмларини кучайтириш, энг асосийси, меҳнати қадрланишини таъминлаш муҳим. Шунингдек, университетлар ҳам бу жараёнда фаол қатнашиши айни муддао. Медиа ва коммуникация соҳалари бўйича кадрлар тайёрлашда миллий контент яратиш кўникмасига алоҳида эътибор қаратиш, талабаларни бу йўналишда илмий изланиш олиб боришга ундаш, ижодий лойиҳаларни қўллаб-қувватлаш — буларнинг барчаси келажакда сифатли миллий контент яратадиган янги авлод ижодкорларини тайёрлашга хизмат қилади.

Хавфсиз ахборот муҳитини яратиш эса зарарли контентдан ҳимояланиш дегани эмас. Бу болаларга медиасаводхонликни ўргатиш, танқидий фикрлашга ундаш, интернетдан фойдаланишнинг масъулиятли қоидаларини сингдириш демакдир. Мактаб дастурларига медиасаводхонлик дарсларини киритиш, ота-оналар учун бу борада махсус тренинглар ташкил этиш, жамоатчиликда интернет маданиятини юксалтириш каби чора-тадбирлар узоқ муддатли истиқболда самара беради.

Мактаб ёшидаги болаларнинг интернетдаги фаоллиги нафақат таълим, балки бутун жамият учун ҳам муҳим масала. Уларни зарарли таъсирлардан асраш билан бирга ўзлигимизни танитадиган, фахрланадиган, ижобий ғоялар билан суғорилган миллий контентни тақдим этиш олдимизда турган катта вазифадир. Уни ҳал этишда ҳамма — педагоглар, ота-оналар, ижодкорлар масъулиятни ҳис қилиши ва фаол иштирок этиши лозим. Акс ҳолда, рақамли даврнинг чексиз оламида фарзандларимиз компасини йўқотиб қўйиши мумкин. Зеро, бугунги саъй-ҳаракатларимиз эртанги авлоднинг ким бўлиб улғайишини белгилаб беради.

Соғлом ҳаёт

ДАВОЛАШДАН КЎРА ОЛДИНИ ОЛИШ АФЗАЛ

ҚАЛҚОНСИМОН БЕЗ КАСАЛЛИКЛАРИ ҚАНДАЙ КЕЛИБ ЧИҚАДИ?

Қалқонсимон без инсон организмидаги энг муҳим эндокрин органлардан биридир. У тиреоид гормонлари орқали моддалар алмашинувини, органларнинг ўсиши ва ривожланишини бошқаради. Шунингдек, иссиқлик ҳосил қилиш, кислород сўрилиши ва ҳужайра иммунитети каби жараёнларда муҳим ўрин тутади. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти маълумотига кўра, дунё аҳолисининг 10-30 фоизи қалқонсимон без касалликларидан азият чекар экан. Сўнгги йилларда бу касалликларнинг кўпайиши экологик муаммолар, йод етишмаслиги, генетик омиллар ва замонавий ҳаёт тарзи билан боғлиқ бўлиб бормоқда. Мамлакатимизда ҳам бу муаммо долзарблашиб, аҳоли саломатлигига салбий таъсир кўрсатаётир.

Қалқонсимон без касалликлари, хусусан, гипотиреоз (гормон етишмаслиги) ва тиреотоксикоз (гормон ортиқчалиги) кенг тарқалган. Гипотиреоз умумий популяцияда 0,2-2 фоизни, субклиник шакли эса 7-10 фоизни ташкил қилади. Ёши катта аёлларда бу кўрсаткич 12 фоиздан ошиши мумкин. Тиреотоксикознинг асосий сабаби грейвс касаллиги бўлиб, у аёлларда 10-20 баробар кўпроқ учрайди. Аутоиммун тиреоидит (АИТ) ҳам гипотиреознинг асосий сабабларидан бири ва у ҳам аҳолининг 3-20 фоизида кузатилади.

Айни касалликларнинг тарқалишига қатор омиллар сабаб бўлади. Экологик муаммолар, масалан, нурланиш ва кимёвий ифлосланиш безнинг фаолиятини бузади. Чернобил АЭС фалокатидан 6-7 йил ўтиб, АИТ ҳолатлари кескин ошгани ёки Япониядаги Хиросима ва Нагасаки ҳодисаларидан кейин касалликлар кўпайгани бунга мисол. Йод танқислиги ҳам касаллик келиб чиқишидаги муҳим омил. Минтақамизнинг айрим ҳудудларида овқат орқали етарли йод қабул қилинмаслиги туфайли қалқонсимон без касалликлари келиб чиқади. Замонавий ҳаёт тарзида кўп учрайдиган стресс, нотўғри овқатланиш ва жисмоний ҳаракатсизлик гормонал мувозанатни бузади. Бунда генетик мойиллик ҳам катта ўрин тутади. Чунки АИТ ҳолатларининг 31,8 фоизи генетик омилларга боғлиқ. Бундан ташқари, замонавий технологиялар таъсири, масалан, радиация ва электромагнит тўлқинлар ҳам қалқонсимон без фаолиятига салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

Дарҳақиқат, қалқонсимон без касалликларини эрта ташхислашда жиддий муаммолар мавжуд. Субклиник гипотиреоз кўпинча аниқланмай қолади. Чунки унинг аломатлари аниқ эмас. Беморларда чарчоқ, депрессия, мушак оғриғи ёки бўғимлардаги шиш каби белгилар бўлиши мумкин, лекин улар кўпинча бошқа касалликлар билан адаштирилади. Масалан, гипотиреоз аломатлари ревматологик ёки неврологик касалликларга ўхшаб, ташхисни кечиктириши мумкин. Гипотиреозга чалинган 18-72 фоиз беморда полинейропатия ёки бўғим артропатияси каби асоратлар кузатилади. Бу эса ташхисни янада мураккаблаштиради.

Минтақамизда ташхис жараёнидаги қийинчиликлар тиббий инфратузилманинг нисбатан чеклангани ва аҳолининг тиббий хабардорлиги пастлиги билан боғлиқ. Кўпинча беморлар касалликнинг оғир шакллари ривожлангандагина шифокорга мурожаат қилади. Бу эса даволаш жараёнини қийинлаштиради. Масалан, оғир гипотиреоз ҳолатларида юрак етишмовчилиги ёки гипотиреоид кома каби ҳаётга хавф туғдирувчи асоратлар юзага келиши мумкин.

Қалқонсимон без касалликларини даволашда турли усуллар қўлланади. Гипотиреозда одатда левотироксин каби ўрин босувчи терапия тавсия этилади. Тиреотоксикозда эса тиреостатик дорилар (тиамазол, пропилтиоуратсил), радиоактив йод терапияси ёки жарроҳлик аралашуви (тиреоидектомия) қўлланади. Европада консерватив даволаш 12-18 ой давом эттирилиб, 50 фоиз беморда узоқ муддатли ремиссия кузатилади. АҚШда эса 60 фоиз ҳолда радиоактив йод терапияси афзал кўрилади. Россияда шифокорлар 70 фоиз ҳолатда жарроҳлик ёки радиоактив йод усулини танлайди.

Мамлакатимизда буни даволашда қийинчиликлар мавжудлигини қайд этиш лозим. Боиси, радиоактив йод терапияси ва замонавий жарроҳлик усуллари чекланган миқдорда қўлланади. Чунки бу усуллар махсус жиҳозлар ва малакали мутахассисларни талаб қилади. Бундан ташқари, беморларнинг муолажага риоя қилмаслиги ёки молиявий қийинчиликлар туфайли даволаш жараёни тўхтаб қолиши мумкин. Масалан, тиреостатик дорилар билан даволаниш узоқ муддат талаб қилса-да, баъзи беморлар даволанишни эрта тўхтатиб, касалликнинг қайталанишига сабаб бўлади.

Қалқонсимон без касалликларининг олдини олиш ва эрта ташхислаш учун қатор чоралар кўрилиши зарур. Аввало, йод профилактикаси муҳим аҳамиятга эга. Йодланган туз, денгиз маҳсулотлари, сут маҳсулотлари ва йодга бой бошқа озиқ-овқатлар истеъмолини кўпайтириш керак. Ўзбекистоннинг йод танқислиги кузатиладиган ҳудудларида бу масалага алоҳида эътибор берилиши лозим.

Бундан ташқари, аҳолининг муайян гуруҳлари, хусусан, ёши катта аёллар ва генетик мойиллиги бўлган шахслар учун мунтазам скрининг дастурлари ташкил этилиши зарур. Бу дастурлар тиреоид гормонлари даражасини текшириш ва ультратовуш текширувларини ўз ичига олиши айни муддао. Экологик хавфсизликни таъминлаш учун нурланиш ва кимёвий ифлосланишни камайтириш бўйича давлат дастурлари жорий этилиши лозим. Масалан, саноат чиқиндиларини назорат қилиш ва экологик тоза технологияларни қўллаш бу борада муҳим қадам бўлади.

Аҳолининг тиббий хабардорлигини ошириш зарур. Қалқонсимон без касалликларининг аломатлари, масалан, чарчоқ, вазн ўзгариши, бўғим оғриқлари ёки юрак уриши тезлашиши ҳақида ахборий тарғиботлар ташкил қилиниши керак. Булар телевидение, ижтимоий тармоқлар ва соғлиқни сақлаш муассасаларида тарғиб қилиниши мумкин. Масалан, маҳаллий поликлиникаларда беморларга қалқонсимон без касалликлари ҳақида брошюралар тарқатиш ёки бепул текширувлар ташкил этиш фойдали бўлади.

Замонавий тиббиётда қалқонсимон без касалликларини ташхислашда илғор технологиялар қўлланмоқда. Юқори аниқликдаги ультратовуш текширувлари, иммуногенетик тестлар ва молекуляр диагностика усуллари касалликларни эрта аниқлаш имконини беради. Шу билан бирга, индивидуал даволаш ёндашувлари, масалан, беморнинг генетик профилига асосланган терапия ишлаб чиқилмоқда. Бу усуллар келажакда даволаш самарадорлигини ошириши кутилмоқда.

Қалқонсимон без касалликлари нафақат тиббий, балки ижтимоий-иқтисодий муаммо сифатида ҳам долзарб. Касалликлар туфайли меҳнат қобилияти пасайиши, сурункали асоратлар ва даволаниш харажати оилалар ва давлат соғлиқни сақлаш тизимига катта юк бўлмоқда. Масалан, гипотиреоз ёки тиреотоксикоз туфайли остеопороз, юрак касалликлари ёки неврологик муаммолар ривожланиши мумкин. Бу эса узоқ муддатли даволанишни талаб қилади. Минтақамизда бу муаммони ҳал қилиш учун давлат, тиббиёт ходимлари ва аҳоли ўртасида яқин ҳамкорлик зарур.

Нодира ШОНАЗАРОВА,
Самарқанд давлат тиббиёт университети кафедра ассистенти, эндокринолог

Албатта ўқинг!

Адаш, дедим, адашдим

(“Сўз латофати” китобидан)

Икки шоир, икки адаш, икки Турсунбой дўстларимга бағишланган ҳазил рубоий:

Турсунбойга деди Турсунбой: Адаш,
Шартми иккимизни Турсунбой аташ?
Шеърхон адашмасин, бўлайлик энди
Сен Турсун Али, мен Турсунбой Адаш.

Бу сўзлар фақатгина икки шоирга эмас, **адаш,** дея адашувчиларга ҳам ҳазилдир. Нега исми бир одамларни **адаш** дейдилар, деб савол берсангиз, кўпинча уларни бир-бирлари билан адаштирганлари учун, деган жавобни оласиз. **Адаш** сўзининг асли **отдош** эканини биров билса, биров билмайди. Шундай, **қир** сўзининг чекка ер деган маъносини билмаган киши **қирғоқ**нинг қаердан пайдо бўлганини англамайди. Даланинг чеккаси **қир**, сувнинг чеккаси **қирғоқ,** эшик ё деразанинг чеккаси **қирра.**

Шаҳ ёнин фарзин киби кажлар мақом этмиш, не тонг,
Ростравлар арсадин гар тутсалар рухдек қироқ.

Арса — майдон, **қироқ** — чекка ер. Ҳазратнинг бу машҳур байтида биринчи сўз шахмат тахтаси, иккинчиси — тахтанинг чеккасини билдиради. Фарзин ва рух — сипоҳлар. Рух тўғри чизиқ бўйлаб тикка юргани учун шохдан йироқда, шахмат тахтасининг чеккасида туради. Шундай бўлгач, фарзин каби кавражлар, эгри қадамлар шоҳ ёнидан жой олса, не ажаб?

Гўзал ва баркамол ташбеҳ. Сўзларнинг маъно юки залворли. Ўзаги **қир** бўлган **қироқ** сўзи бамисоли узукка кўз қўйгандек ўз ўрнида. Афсуски, Навоий бобомизнинг тил бойлигидан тўла баҳраманд эмасмиз. Бошқа кўп сўзлар каби **арса** ҳам, **қироқ** ҳам унут бўлган.

Бошга **соч**илган **соч,** уни **чоч** ҳам деймиз ва **кўп** деган маънода ҳам ишлатамиз. Соч толасидек кўп нарса чоч бўлади. Неки тўкилиб ётса, **тўкин,** сочилиб ётса, **сочин.** Мўл-кўлликни **тўкин-сочинлик,** дейдилар.

Сочдан пастда, бошнинг **пеш**ида, яъни олдида пешона. Пешонадаги ажинлар хатга ўхшайди. Ижодкор халқ бу чизиқларни қисмат ёзуви деб тасаввур қилган ва тақдирга тан берганда, пешонада борини кўрамиз, деган. Яна дейдиларки, инсоннинг пешонасига тескари хат битилган, бахту омад ундан юзини терс ўгирган. Мирзо Бедил бу ривоятдан гўзал ташбеҳ чиқарган:

Нақши маъкуси нигин аз саждa мегардад дуруст,
Саранвишти вожгунро рост месозад намоз.

Яъни нигинга — муҳр ўйилган узукка терс хат нақш этилган. Бармоқ букиб нигин қоғозга босилса, муҳрнинг терс хати ўнг бўлади. Эй инсон, сенинг ҳам пешонангга тақдир хати чаппа ёзилган. Уни ўнг хатга айлантириш учун пешонангни саждага қўй. Сенинг халоскоринг намоздир. Ажиб қиёс, бедилона фалсафий байт!

Пешона билан боғлиқ яна бир сеҳрли сўз. Руслар пешонани **чело,** инсон умрини **век,** дейдилар. Человек дегани пешонага битилган умр экан.

Тебранса, багир оғрир, дам урса,
юрак санчар.

Соф ўзбекона ибора! Кўкракдаги оғриқни **юрак санчиғи** дейиш халқимизда узоқ замонлардан бор экан. Ҳазрат яна бир ўринда айтганлар: **Ким яна йўқдир алар оллиға бормоққа юрак.** Биз қўрқув маъносида ҳар кун ишлатадиган **юрак йўқ** бирикмасининг тарихи-да қадимий экан.

Бу сўз усмонли турк тилида **юрак,** аммо озарбайжонлар **урак** дейдилар. “Девону луғотит турк”дек, “Хазойин ул-маоний”-дек муқаддас манбаларда **юрак** бўлса, бошқа саволга ўрин қолмаслиги керак эди. Лекин тинчимас кўнгил, иштибоҳчи фикрат менга тинчлик бермайди, жуда қадимда, Кошғарийдан ҳам минг йиллар нарида бу сўз **урак** бўлгандир, деган хаёл кўнгилни тарк этмайди.

Тилимизда ўз асл маъносини аллақачон йўқотган, бизни адаш кўчаларга етакловчи сўзлар кўп. Дафъатан эсга тушганларини айтай: **зимистон, хунук, меҳнат, фуқаро, мард, мағиз, мастава, нигор, тоза, ирода, таманно, фан, жазо, жазира, пул, сиёҳ, ватан, қалам, ғайрат, қатағон, салом, раҳмат, табрик, афанди, девона, дарвеш, марҳум, таклиф, тақсир, таҳрир, муҳаррир, дағал, дағдаға, бисот, кунж, чекиш, лавҳа, мақола, ғараз, юввош, ғалати, тасаддуқ, бадал, арава, асбоб, аския, айёр, артист, пир, жувон, қароқчи, қоп, қопқоқ, қопағон, разм, татбиқ, тахаллус, сиёсат, табиб, арбоб, ҳамшира, доя, кошона, мусаллас, овқат, жаҳл, жоҳил, иснод, маймун, андиша, фаромуш, алвон, алфоз, ушоқ, сандал, авзо, хавотир, адабиёт, сарбаст, чўпчак, рўзғор, бағир, қайсар, ўксук, сайил, ғаш, нишхўрд, қойил, қойилмақом...** Санаб адо қилиш мушкул. Ўйласам, асл маъносини йўқотган сўзларни санагунча асл маъносида қолган, ҳеч бир янги мазмун, янги оҳанг касб этмаган сўзларни санаш осонроққа ўхшайди.

Бир ўтириш охирлаганда, меҳмонлардан бири мезбонга шундай деган эди: “Жуда яхши ўтирдик. Ҳам хўрдани ичдик, ҳам бурдани урдик. Энди бизга жавоб беринг”. Мезбон бухоролик эди. Тожикчани яхши биларди. У кулиб қўйди-да: “Энди сизларга жавоб йўқ. Ишорани тушундим. Олиб кетишингиз учун бирор нарса тайёрлашим керак бўлади”, — деди. Сўнг ҳайрон бўлиб қолган меҳмонларга **хўрдан** ва **бурдан** нима эканини тушунтирди. **Хўрдан** — емоқ, **бурдан** — олиб кетмоқ экан. **Ҳам хўрдани, ҳам бурдани,** яъни ҳам ейиш, ҳам олиб кетиш, деган ибора ўзи тўйса ҳам кўзи тўймас меҳмонга айтиларкан.

Адаш дедим, адашдим. Биз кўп адашамиз. Тилимиз поёнсиз — ўрмон. Унинг сўқмоқлари кўп. Ҳар бир сўз бамисоли бир туп дарахт. Агар биз барчамиз ҳамжиҳат бўлиб уларнинг хусусиятларини ўргансак, асл макони қай замин эканини билиб, меҳр билан парвариш қилсак, бу ўрмон боғу чаманга, сўқмоқлар равон йўлга айланади. Тил гулшанида сайр этиш ҳам мароқли бўлади. Лекин барибир... бу сайр сирлар оламига, мўъжизалар мамлакатига сайр бўлиб қолаверади.

Эркин ВОҲИДОВ,
Ўзбекистон халқ шоири

> **СОФ ЎЗБЕКОНА ИБОРА! КЎКРАКДАГИ ОҒРИҚНИ ЮРАК САНЧИҒИ ДЕЙИШ ХАЛҚИМИЗДА УЗОҚ ЗАМОНЛАРДАН БОР ЭКАН. ҲАЗРАТ ЯНА БИР ЎРИНДА АЙТГАНЛАР: КИМ ЯНА ЙЎҚДИР АЛАР ОЛЛИҒА БОРМОҚҚА ЮРАК. БИЗ ҚЎРҚУВ МАЪНОСИДА ҲАР КУН ИШЛАТАДИГАН ЮРАК ЙЎҚ БИРИКМАСИНИНГ ТАРИХИ-ДА ҚАДИМИЙ ЭКАН.**

Бир эртакда айиқ билан деҳқон шерикликда карам экишади. Деҳқон айиқни алдаб: “Ҳосилнинг тупи сенга, япроғи менга”, — дейди. Алданган айиқ келгуси йил: “Энди тупини сен оласан, барги менга”, — деб яна алданади. Чунки бугал шолғом экишган эди. Нега илдизни **туп** дейдилар? Нега ёш келин ва куёвга: “**Туп** қўйиб, палак ёзинглар” — деймиз? Илдиз ернинг **туб**ида бўлади. Демак, **туб туп**га айланди. Бамисоли **туб турупга, чўб чўпга, қолиб қолипга, кўршабпарак кўршапалакка** айлангани каби, оғзаки тилда китоб, мактаб сўзлари китоп, мактап дейилганидек. Гулнинг тагида, бешикнинг тагида турадиган, биз **тувак** деб атайдиган сопол идиш аслида **тубак** экан. **Туб** сўзининг тубини изласа, балки биз эътибор қилмаган яна кўп сўзлар чиқар. Паст одамни **тубан** дейдилар. **Туп** илдиз бўлса, илдизли ер **тупроқ** бўлади. Гўё **ўтли** ер **ўтлоқ, тошли** ер **тошлоқ**, гулнинг, меванинг ёпинчиғи **ёпроқ (япроқ)** бўлгандек.

Тупроқни биз **турпоқ** ҳам деймиз. Бу **ёғмурни ёмғир** деганимиз каби оддий ҳарф алмашинганими ёки ўзбекча **тупроқ** билан арабча **турбат** сўзларининг қўшилиши натижасида ҳосил бўлган янги сўзми? Нима дейсиз?

Инсоннинг гавдаси **бош**дан **бош**ланиб, **оёқ**да тугайди, **одоқ** бўлади. **Оёқ** қадимда **одоқ** дейилган. Демак, одамзоднинг **боши бош, одоғи одоқ** экан.

Бошимизнинг икки томонидан ўсиб чиққан, кўзанинг тутқичидек ўзимизга ярашиб турган **овозтутқич** “локатор”имиз **қулоқ** бўлади. Дарҳақиқат, **қулоқ** кўпинча **тутқич** маъносида келади. Чойнакнинг, қумғоннинг, қозоннинг **қулоғи** бор. Қозончида ихтиёр қайдан қулоқ чиқарса, деймиз. Сув тутилган, боғланган ер ҳам **қулоқ.**

Сўзимиз аввалида ўртага тушган саволларга қайтсак. Юрагимиз макон тутган ер — **кўкрак. Кўксим осмон** деганимиз билан **кўксу кўкрак**нинг **кўк** осмонга ҳеч бир алоқаси йўқ чиқди. **Кўк** қадимги туркий тилда **эммоқ** сўзининг ўзаги экан. Бир кўкракдан сут эмган **кўка, кўкалдош** бўларкан. Демак, чинакам кўкрак аёлнинг кўкси экан. Биз эса қуруқ кўкракни кериб, **кўксим қалқон** деб юрган эканмиз.

Кўксимизда уриб турган юрак аслида юракми, **урак?** Юрак урадими ё юрадими? Мен ўзимча **урак** дегим келади. Мантиқан шундай бўлиши керак. Лекин “Девону луғотит турк”да юрак дейилган. Дарҳақиқат, **юр** ўзаги фақат юришни англатмайди. Умуман ҳаракат маъносини билдиради. Масалан, **шамол юрди,** деймиз, **ишимиз юриб кетди,** деган гапимиз бор. Навоий ҳазрат ҳам **юрак** деганлар. **Дил, кўнгул** сўзларича кўп бўлмаса-да **юрак** ҳам турфа жилолари билан “Маънолар хазинаси”дан кўркам ўрин олган.

Ғам кулбасида, жоно, ул хастага раҳм этким,
Тебранса, багир оғрир, дам урса, юрак санчар.

Тошойна

ТЕАТРДА ЎЗИНГИЗНИ КЎРАСИЗ

ТЕАТРГА ТУШМАГАНЛАР ҲАҚИДА ШУНЧАКИ ГАПЛАР

Бир гап айтсам, ишонасизми? Охирида режиссёр иккимиз ҳам уялиб кетдик. Нима дейишни билмай қолдик. Лаҳзалик сукунат чўкдики, ер ёрилсаю кириб кетсак...

Нуфузли тизимнинг каттаконлари билан соҳага тегишли бир асар ҳақида фикрлашиб олишга тўғри келди. Йиғилганларнинг деярли барчаси ўқиб чиққан. Қўлида асар нусхаси. Рўпарадаги катта экранда ҳам драма номию иштирокчилари, мазмун-моҳияти ҳақидаги ёзув шундоқ кўзга ташланиб турибди. Асосли мулоҳазалар айтилса, асарга ўзгартириш киритиш мумкин деган ўй ҳам йўқ эмас менда.

Бироқ бошқалардан лавозими юқори каттакон сўзининг аввалидаёқ: “Бу нарсани чет элликлар ҳам кўради. Эҳтиёт бўлишимиз керак, асарни янада яхши қилиб чиқаришимиз шарт. Ахир бу бошқа тилларга таржима ҳам қилинади, тарқалиб кетади”, деб қолди. Асар нусхасини қўлига олиб, кўк, қизил, сариқ рангли қоғозчалар ёпиштирилган жойларига бир қур назар солди. Айрим жумлаларни ўзгартириш мумкинлигини ҳам айтди. Қишлоқда яшаш чин маънода роҳат-фароғат, у ердаги юмушлар кишига лаззат бағишлаши, айниқса, инсонни тоблаши, дунёқарашига жуда катта ижобий таъсир қилиши, ўзи ҳам қишлоқдан чиққанию у ерда камбағал одам йўқлиги, камбағал бўлса ўзи айбдорлиги борасида ўта сиполик билан бамаъни фикрлар билдирди. Асар қаҳрамони ана шундай муҳитда кўксини баланд тутиб улғайганини ёзиш кераклигига урғу берди.

Мен ҳайрон, режиссёр таажжубда. Бир-биримизга анграйиб қараймиз: “Наҳотки бу драмани юртимизга келган ажнабийлар ҳам кўрса! Ахир улар ўзбекчани, саҳнадаги артистлар эса уларнинг тилини билмайди-ку! Ё диалоглар таржимаси экранда бериб борилармикан? Уни ким хорижий тилга ўгиради? Олдин

Қўчқор НОРҚОБИЛ

Шунча пайтдан бери бу одам кинони муҳокама қиляпмиз деб ўтирган экан. Айтдим-а...

Ташқарига чиқдик.

— Буларнинг театр ҳақида тасаввури ҳам йўқ. Айримлари, ўлай агар, умрида театрга тушмаган. Эсиз, вақтимиз бекор кетди, — дея оғринди режиссёр.

— Юрагим оғрияпти деб тиш дўхтирига учрашган одамга ўхшаймиз, — дейман зўрбазўр илжайиб...

Президентимизнинг давлат аҳамиятига молик нуфузли бир йиғинда вазиру нозир, катта-кичик раҳбарларга қарата охирги бир ойда қайси театрга кириб, қандай спектакль томоша қилгансизлар, десам кўпчилик жавоб беролмай, уялиб қолади деган маънодаги гапи туйқус қулоғим остида жаранглагандай бўлди. Ҳа, давлатимиз раҳбари бу гапни бекорга гапирмаганди. Бу тагдор гапни ўзини билган каттаконлар танасида обдан ўйлаб кўради. Театрга киришга вақт топади, ҳеч бўлмаса, якшанба кунлари ёппасига ибрат масканида спектакль томоша қила бошлайди. Майли, расмий уст-бошда эмас, одми кийимда, бўйинбоғсиз томоша залига киради. Оиласи ва фарзандларини ҳам олиб келади. Булардан улги олган тизим ходимлари ҳам, ҳеч бўлмаса, раҳбаридан кўрққани ёки уялганидан театрга йўл олади. Ахир катта арава қайси йўлдан юрса, майда ғилдираклар ҳам унинг изидан боради-ку. Балки томоша заллари ҳам гавжум бўлиб қолар деган ёқимли хаёлларга берилгандим. Театр жамоаларининг фалон вазир ёки вазир ўринбосари театримизга келиб, спектакль томоша қиларкан деб хурсанд бўлишини тасаввур қилиб, кўнглим кўтарилганди. Айтиб қўяй: бугун театрларга бирор каттакон бориб спектакль кўрса, ўша ернинг фаррошидан тортиб, саҳнадаги актёрию театр раҳбариятигача ўзгача сурур билан фахрланишини ҳам биламан. Албатта, бундай ҳолат онда-сонда бўлиб турар... Ҳа, онда-сонда... йилда бир...

Қай бир катта-кичик раҳбарни қўққис уйқудан уйғотиб, миллат эртаси учун нима зарур деб сўрасангиз, албатта, таълим, маънавият, тарбия масканисиз миллат келажаги ҳақида гап-сўз бўлиши мумкинмаслиги, маданият ўчоғи бўлган театр ҳақида куйинчаклик билан тўлиб-тошиб гапириб беради. “Театр ундай, театр бундай, театр — ҳаёт, театр — нажот...” Кетди бу ёғи... нақадар чиройли гаплар.

Ён-атрофимиздаги, баъзи хорижий давлатлардаги театрларга имкон даражасида вақт топиб тушганман. Очиғи, мен билган давлатларнинг ҳеч бирида театр соҳасига бизнинг юртимиздагидай эътибор берилмайди. Қатор йиллардан бери театрларни вазирлик ва давлат идоралари томонидан қўллаб-қувватлаш, ходимларни театр томошаларига жалб этиш, иқтисодий бақувват идораларни театрларга бириктириб “Дўстлар клублари”ни ташкил қилиш ва ҳоказо ишлар тизимли равишда бажариб келиняпти.

Президентимизнинг ўтган йил ноябрдаги театр соҳасини ривожлантириш борасидаги тарихий қарори маданият аҳли ҳаётида ҳар жиҳатдан мислсиз аҳамият касб этади. Бу қарор моҳияти ҳақида хорижлик ижодкор дўстларим, театр соҳаси одамларига сўзлаб берганимда ҳайрон қолди. Давлат театрни ташлаб қўймаганига ҳавас қилишди.

Театрда биз ҳаётни, ўзимизни, ўтмиш ва келажагимизни кўрамиз. Одамзод маънавий қашшоқлик чоҳига тушиб кетмаслиги борасида театр бонг уради. Айниқса, бугун бани башарда эзгулик тушунчаси оёқости бўлиб, ахлоқсизлик одатий ҳол санала бошлаган, ижтимоий тармоқларда келажак авлод руҳиятига тажовуз қилинаётгани яққол сезилаётган, бу фалокатни ҳамма ҳам пайқамаётган, бефарқлик ва лоқайдлик урчиётган давримизда театр биз учун нажот саҳнасига айланиши шубҳасиз. Беҳбудий бобомизнинг гапи айнан бугун ҳам аҳамиятини йўқотмаган. Хуллас, театр одамийлик ҳақида сабоқ берадиган зиё саҳнаси экани ўзини билган одамга кундай равшан бўлиб қолди. Тўғри, театрга кирмасангиз ҳам кунингиз ўтаверади. Лекин ўтаётган кун қандайлигини билиш учун ҳам театрга кириб туриш керак.

Юқоридаги гапларим айримларнинг кўнглига оғир ботиши, театрга тушмаётганимиз билан неча пуллик ишинг бор деган фикрга келиши ҳам мумкин. Бироқ бир гапни такрор айтаман: уйингиздаги кўзгуга ишонманг, у ташқи кўринишингизни намоён этади. Театр эса кўнглингизни кўрсатиб беради. Бу оддий кўзгу эмас... Ўз ботинини билмаган одамнинг раҳбарлик қилиши аянчли ва хавфли ҳодиса. Театр, керак бўлса, жамиятнинг қон томирини ушлаб ташхис қўя олади. Биламан, бунга ишонмайсиз, чунки театрга кирмагансиз.

Шу ўринда бир гап айтай: ҳамма каттаконлар ҳам театрдан олис дея олмайман. Театрни тушунадиган, ардоқлайдиган раҳбарлар, вазирлар, ҳокимларни биламан.

Бир куни Муқимий номидаги Ўзбекистон давлат академик мусиқали театри режиссёри хурсанд бўлиб қўнғироқ қилиб қолди:

— Театримизда мактабгача ва мактаб таълими вазири Ҳилола Умарова жамоаси билан келиб, спектакль томоша қилди. Ҳатто спектакль тугагач, у ўқитувчилар билан бирга саҳнага чиқиб, актёрларимизни табриклади. Роса хурсанд бўлдик. Барибир вазирларнинг театрга келиши бошқача-да! Жамоамиз ҳам мамнун.

Режиссёрнинг айтишича, вазирнинг ташрифидан сўнг тизимдаги барча ташкилот жамоаси театрга спектакль кўргани келган. Бу ҳол ҳанузгача давом этяпти. Вазирнинг ижтимоий тармоқдаги саҳифаси орқали ҳам соҳа ходимларини театрга кириб туришга ундашини ўқиб севиндим, унга ҳурматим янада ошди. Яна бир зиёли раҳбар — Республика маънавият ва маърифат маркази раҳбари Отабек Ҳасановнинг жамоаси билан театрларга мунтазам бориб туриши, театрлар фаолиятини кенг тарғиб қилиши, айрим вилоят ҳокимларининг ўз ҳудудидаги театрлар билан самимий алоқада эканини эшитиб хурсанд бўламан. “Хайрият, — дейман ўзимча, — хайрият, театрни севадиган зиёли раҳбарлар ҳам бор”.

Лекин барибир кўнглимнинг бир бурчида бошқалар қачон, қайси даврда театрга тушганини билгим келаверади...

қўйиллатиб ўзимизникилар кўрадиган спектакль ишлайлик. Аввал ўзимизникиларни театрга жалб қила билайлик, сўнг бу даргоҳга чет элликлар келиши ҳақида қайғуриш мумкин” деб ўйладим ва театр томошасига кириб ўтирган хорижликларни ўзимча тасаввур қилдим. Барибир ақлимга сиғмади...

Икки соат чамаси давом этган “муҳокама”да ҳалиги каттаконнинг “ақлли” гаплари асосий маёқ бўлди. Қолганлар ҳам ўз мулоҳазалари равишини унинг фикрларига мослаб олганди.

Очиғи, бу ерда айтилган гап-сўзларни инобатга олсам, драма устида нари борса икки соат ишласам кифоя эди. Ҳаммаси жойига тушарди. Бу мен учун қийин ҳам эмас...

Хуллас, мажлис ниҳояси кўриниб қолган пайтда ҳалиги каттакон бизга қарата:

— Буни қачон тайёрлайсизлар? — деди.

— Нимани?

— Кинони?

— Қайси кинони?

— Мана шуни-да!

Эй Худойим! Устимдан муздек сув ағдарилгандай бўлди.

— Бу киномас, драма! Биз киночи эмасмиз. Спектакль билан фильм бошқа-бошқа нарсалар. Бу саҳнада қўйилади. Театр саҳнасида. Театр бу...

— Бу киномасми? — дея каттаконнинг ўзи ҳам бир оз ноқулай аҳволга тушди, бироқ билдирмасликка уринди.

ГАЗЕТАДАГИ МАТЕРИАЛЛАРНИ ЛОТИН ЁЗУВИГА АСОСЛАНГАН ЎЗБЕК АЛИФБОСИДА ЎҚИШ УЧУН МАЗКУР QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ.

“Янги Ўзбекистон” ва “Правда Востока” газеталари таҳририяти” ДМ

МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Салим ДОНИЁРОВ

Таҳририятга келган қўлёзмалар тақриз қилинмайди ва муаллифга қайтарилмайди.
Газетанинг етказиб берилиши учун обунани расмийлаштирган ташкилот жавобгар.
Газета таҳририят компьютер марказида саҳифаланди.
Газетанинг полиграфик жиҳатдан сифатли чоп этилишига “ШАРҚ” НМАК масъул.

Босмахона телефони: (71) 233-11-07.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан 2020 йил 13 январда 1047-рақам билан рўйхатга олинган.
Нашр индекси — 236. **Буюртма** Г-546.
36390 нусхада босилди.
Ҳажми — 3 табоқ. Офсет усулида босилган. **Қоғоз бичими** А2.
Баҳоси келишилган нархда.

“ШАРҚ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди.
Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Ирода Тошматова
Мусаҳҳиҳ: Насиба Абдуллаева
Дизайнер: Хуршид Абдуллаев

Манзилимиз:
100060, Тошкент шаҳри,
Шаҳрисабз кўчаси, 85-уй

Қабулхона: (71) 233-56-33 Девонхона ва эълонлар: (71) 233-70-98 E-mail: info@yuz.uz Веб-сайт: www.yuz.uz: (71) 233-47-05

ЎзА якуни — 21:10 Топширилди — 23:35